

Razmišljanja i stavovi učenika Gimnazije Požega o knjižnicama i arhivima današnjice

---

Bošković, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:482589>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-30**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER BIBLIOTEKARSTVO I ARHIVISTIKA
Ak. god. 2021./2022.

IVANA BOŠKOVIĆ

**Razmišljanja i stavovi učenika Gimnazije Požega o
knjižnicama i arhivima današnjice**

Diplomski rad

Mentori: dr. sc. Tomislav Ivanjko, doc.
dr. sc. Vlatka Lemić, doc.

Zagreb, rujan 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Veliko hvala svima onima koji su dali dio sebe za moju izgradnju, posebno mojoj obitelji i prijateljima na svoj potpori, pomoći i ljubavi.

Hvala mojim mentorima, prof. dr. sc. Tomislavu Ivanjku i prof. dr. sc. Vlatki Lemić, na velikodušnoj pomoći i savjetima tijekom pisanja ovoga diplomskoga rada.

Posebna zahvala knjižničarkama Gimnazije Požega, Ivani Kajinić Čenić i Anamariji Ivčetić, na pomoći pri provođenju anketnog upitnika za potrebe diplomskoga rada, kao i ravnateljici Gradske knjižnice Požega Aleksandri Šutalo te arhivistu Zdeslavu Španičeku iz Državnog arhiva u Slavonskom Brodu – Odjel u Požegi.

Ovaj rad posvećujem svome najboljem prijatelju Luki i tetku Zlatku, nadam se da ste ponosni! :)

„Ne mora se sve postići u najkraćem roku. Bog ima svoju jedinicu vremena.“

Sv. Ivan Pavao II.

Sadržaj:

1. Uvod.....	1
2. Mladi – posebna korisnička skupina knjižničnih i arhivskih usluga.....	2
3. Mladi i knjižnice	5
3.1. Knjižnične usluge za mlade	7
3.2. Obrazovna uloga knjižnice.....	9
3.3. Primjeri dobre prakse	10
4. Mladi i arhivi.....	14
4.1. Obrazovna uloga arhiva	16
4.1.1. Arhivska pedagogija	19
4.2. Primjeri dobre prakse.....	22
5. Knjižnice i arhivi kao učeće organizacije	25
5.1. Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica	26
6. Empirijski dio.....	28
6.1. Predmet i cilj istraživanja.....	28
6.2. Način provođenja istraživanja.....	28
6.3. Rezultati istraživanja.....	29
6.4. Zaključak istraživanja	56
6.5. Ograničenja istraživanja.....	60
6.6. Razmišljanja stručnjaka o provedenom istraživanju.....	61
6.6.1. Razmišljanja školskih knjižničarki Gimnazije Požega	61
6.6.2. Razmišljanje Ravnateljice Gradske knjižnice Požega	62
6.6.3. Razmišljanje arhivista arhivskog Odjela u Požegi.....	64
7. Zaključak.....	65
8. Literatura.....	66

1. Uvod

Knjižnice i arhivi postoje kroz cijelu povijest čovječanstva, njihova su se obilježja, načini poslovanja i uvjeti rada mijenjali kroz vrijeme, ali uvijek su u nekom obliku postojali i nudili izvore znanja te ih čuvali za buduće naraštaje. Kao takve, predstavljaju važne kulturne ustanove u društvu te je osobito potrebno osvijestiti njihovu ulogu i poslanje mladim ljudima. Nužno je mlade ljude, srednjoškolce, što bolje upoznati s radom ovih institucija i njihovim značajem u društvu te ih privući kako bi posjećivali ove institucije i bili korisnici usluga koje one omogućuju. Knjižnice i arhivi postoje ili bi trebale postojati zbog svojih korisnika, zbog toga da im omoguće neiscrpne izvore znanja i mogućnosti te da budu mjesta otvorena ljudima u svojoj zajednici i rade za dobrobit društva. Upravo zato posebnu je pažnju i rad te dodatni angažman potrebno posvetiti djeci i mladima koji su vrlo osjetljiva skupina korisnika. Vlastitim primjerom i poučavanjem te osmišljavanjem prigodnih programa i aktivnosti u arhivima i knjižnicama mogu se privući djeca i mladi te pridobiti kako bi uistinu bili aktivni korisnici knjižničnih i arhivskih usluga. Upravo se tako utječe na njihova razmišljanja i stavove o knjižnicama i arhivima, a zaposlenici tih ustanova, kao i profesori u školama, imaju moć utjecaja i oblikovanja stavova, razmišljanja i uvjerenja mladih ljudi o knjižnicama i arhivima današnjice.

U ovom će se radu prikazati neke od uloga i zadaća knjižnica i arhiva današnjice s posebnim naglaskom na rad s mladima te će se uvidjeti koje su mogućnosti za rad s tom dobnom skupinom kroz primjere dobre prakse. Objasnit će se što su to učeće organizacije te zašto bi knjižnice i arhivi trebale raditi na tome da budu takva mjesta, što se od njih očekuje i koja je njihova svrha. Nadalje, istraživački dio rada prikazat će rezultate ankete provedene među učenicima Gimnazije Požega te će se uvidjeti njihova razmišljanja i stavovi o knjižnicama i arhivima današnjice. Kroz njihove odgovore pokušat će se doći do određenih zaključaka i smjernica za budući rad i napredak knjižnica i arhiva. Osim toga, prikazat će se i kratki osvrti na provedenu anketu od strane stručnjaka, odnosno djelatnica knjižnice Gimnazije Požega, ravnateljice Gradske knjižnice Požega te djelatnika Arhivskog odjela u Požegi.

2. Mladi – posebna korisnička skupina knjižničnih i arhivskih usluga

Mladi predstavljaju vrlo specifičnu skupinu općenito govoreći, a osobito kada ih promatramo kao korisnike knjižničnih i arhivskih usluga. Samo razdoblje mladenaštva vrlo je osjetljiva faza, prepuna promjena i zahtjevnih trenutaka u životu svakoga pojedinca. Mladenaštvo je razvojno doba u kojem se događaju mnoge promjene u odrastanju te je posebno po tome što označava prijelaz iz dječje dobi u odraslu dob (Stričević i Jelušić, 2010). Mnogi se psiholozi slažu kako je razdoblje od dvanaeste do petnaeste godine života razdoblje traženja te je to doba kada osoba više nije dijete, ali još uvijek nije ni odrasla osoba (Stropnik, 2013). Upravo zato, potrebno je posvetiti posebnu pažnju mladima i njihovim potrebama, željama, ambicijama te im pristupiti promišljeno i strpljivo. Sve usluge, aktivnosti i programe koji se žele provesti za mlade treba osmisliti u skladu s njihovim interesima i potrebama te ih uključiti od samoga početka, odnosno od pripreme i osmišljavanja do provedbe, realizacije i kasnije evaluacije provedenog. O tome se govori i u IFLA-inim Smjernicama za knjižnične usluge za mladež gdje se navodi kako knjižnice koje žele omogućiti djelotvorne i smislene programe za mlade trebaju uključiti mlade ljude u sve faze nastajanja programa. „Preporučuje se uključiti mlade u donošenje odluka te planiranje i provedbu njima namijenjenih programa, što je najbolji način na koji se može pridonijeti njihovom pozitivnom razvoju.“ (Smjernice za knjižnične usluge za mladež, 2009, str. 17) U današnje vrijeme brzog tehnološkog razvoja, dostupnosti informacija te stalnog služenja medijima i sadržajima koji oni omogućuju uvelike se utječe na mlade ljude te se tako oblikuju njihovi interesi za čitanjem, traženjem informacija, odlaskom na aktivnosti, odnosno utječe se na njihov cjelokupan život. Mediji i tehnologija imaju značajnu ulogu u pronalaženju i prijenosu informacija, a upravo iz toga razloga kreiraju i određuju pismenost te oblikuju čitateljske interese i navike ljudi, posebno kod mladih ljudi koji su od svojih ranih godina života izloženi njihovim utjecajima (Stričević i Jelušić, 2010).

Mlade kao ciljanu korisničku skupinu možemo definirati kao skupinu ljudi koja se nalazi između djetinjstva i odrasle dobi, a svaka kulturna ustanova može samostalno odrediti dobni raspon za koji smatra kako obuhvaća mladenačku dob te usluge za njih. Ta se podjela, odnosno granice između skupina mogu razlikovati iz niza razloga, ovisno o samim aktivnostima i pristupu rada, ali i o zemlji, području, odnosno kulturi u kojoj se ustanova nalazi i djeluje. Sam pojam mladi ljudi ili mladež definira se različito u raznim službenim dokumentima i zakonskim aktima, a

Komunikacijska strategija koju je donijela Vlada Republike Hrvatske pod pojmom mladih ljudi obuhvatila je osobe između četrnaest i dvadeset i devet godina (Stropnik, 2013). „Općenito govoreći, dob između dvanaeste i osamnaeste godine obično se uzima kao dobni raspon za knjižnične usluge namijenjene mladima.“ (Smjernice za knjižnične usluge za mladež, 2009, str. 15) Naravno, te se granice ne trebaju uzimati strogo, nego trebaju biti fleksibilne i prilagodljive svakom pojedincu. Kako je već naglašeno, mladenaštvo je vrlo osjetljivo i posebno razdoblje života, a svaki se pojedinac razvija vlastitom brzinom te su interesi i potrebe vrlo individualne. Upravo je zbog tih razloga u što više slučajeva potreban individualan pristup, sa što manje generaliziranja, a što više prilagodbe i posvećenosti svakom pojedincu. Kada se donose odluke vezane uz oblikovanje usluga za određene dobne skupine korisnika posebno je važno obratiti pažnju na razvoj mišljenja jer se s obzirom na stupanj razvoja mišljenja razlikuju načini na koji pojedine dobne skupine traže, razumiju i koriste informacije (Stričević i Jelušić, 2010). Svaki pojedinac ima jedinstveno iskustvo mladenaštva, a dobne granice treba uzeti samo kao orijentaciju (Rapp, 1998, prema Stričević i Jelušić, 2010).

Kada sve navedeno stavimo u kontekst vremena u kojem danas živimo, moramo imati na umu da su današnji mladi rođeni u društvu u kojem su mediji, internet te laka i brza dostupnost informacija realnost, za njih je to nešto što se podrazumijeva. Njihovo slobodno vrijeme usko je povezano s medijima, njihovo obavljanje pojedinih zadaća, čitanje i istraživanje podrazumijeva medije, gotovo sve što rade uključuje neki oblik medija. Iako se mladi svakodnevno koriste medijima, možemo reći kako oni posjeduju dobro tehničko znanje o korištenju medija, ali im nedostaje znanja u području pronalaska, vrednovanja i korištenja informacija, a što je preduvjet kako bismo za osobu mogli reći da je informacijski pismena (Stričević i Jelušić, 2010). „Današnja generacija mladih ljudi odrasta u digitalnom okruženju, zna kako doći do informacija, no nije informatički pismena i nedostaje joj vještina kritičkog vrednovanja informacija. Stoga je na knjižničarima da ukažu na važnost interneta i iskoriste ga kao medij za učenje informacijske pismenosti mladih korisnika.“ (Stropnik, 2013, str. 121) Činjenica da se mladi svakodnevno koriste medijima i informacijama koje oni pružaju te same navike korištenja tehnologije čine mlade ljude vrlo zahtjevnim korisnicima. U takvim uvjetima knjižnice i arhivi moraju napustiti tradicionalne načine poslovanja i pristupa mladima te unaprijediti svoje usluge i učiniti ih dostupnima i zanimljivima. Možemo reći kako knjižnice i arhivi moraju širiti svoje poslovanje i djelovati i izvan svojih fizičkih zidova, biti prisutni u zajednici i medijima. Upravo je to ono područje koje knjižnice i arhivi mogu

iskoristiti te osmisliti radionice i aktivnosti kako bi mladima pomogli pri razvijanju informacijske pismenosti i kritičkog pristupa informacijama, potaknuli ih na propitivanje i promišljanje o onome o čemu uče i čitaju. To je osobito važno jer je informacijska pismenost u današnjim uvjetima u kojima živimo od presudne važnosti te ima značajnu ulogu u učenju i prikupljanju informacija.

Nadalje, ono što je nužno za rad knjižnica i arhiva s mladima je povezivanje s obrazovnim institucijama, sa školama te kroz zajednički rad, aktivnosti i djelovanja dolazak do rezultata. Knjižnice i arhivi imaju neiscrpan obrazovni potencijal, a koji je često zanemaren te bi se mogao iskoristiti na mnoge načine. Zapravo se može reći kako knjižnice već imaju prepoznatljivu odgojno – obrazovnu praksu, a arhivi su tek na putu razvoja i unaprjeđenja svojih usluge u ovome području. Potencijal i mogućnosti postoje, arhivska pedagogija nešto je što se u Hrvatskoj tek treba razviti, a neke karakteristike i obilježja arhivske pedagogije opisat će se u daljnjem radu. Autorica Vuk (2014) ističe kako se arhivi, knjižnice i muzeji vrlo često ne nalaze u planovima i programima odgojno - obrazovnih ustanova u Republici Hrvatskoj. Kako bi sama suradnja uopće bila moguća i provediva, ali i uspješna te se razvijala u pravom smjeru, potencijale te angažman za suradnjom moraju prepoznati obje strane.

3. Mladi i knjižnice

Kako se i do sada u radu navelo, mladi su specifična skupina, vrlo osjetljiva te sam pristup i organizacija usluga za njih traži posebnu pažnju i promišljanje. Kao pomoć u osmišljavanju aktivnosti za rad s mladima, kao i općenito za rad s ovom korisničkom skupinom, knjižničarima mogu poslužiti i pomoći IFLA-ine Smjernice za knjižnične usluge za mladež. Smjernice su pisane jednostavno, s puno ideja, primjera dobre prakse te mogu uvelike pomoći i olakšati rad s mladima. Govore o tome kako je važno osvijestiti da mladi ljudi sami najbolje znaju što je za njih korisno, primamljivo, što ih zanima, o čemu žele istraživati i učiti te im je potrebno dopustiti da izraze svoje mišljenje. Važno je čuti što mladi misle o izgledu prostora knjižnice, o programima koji se provode te o uslugama koje su namijenjene njihovoj dobnoj skupini. Nadalje, potrebno je mlade učiniti aktivnim sudionicima, odnosno postaviti ih kao nositelje, vođe određenih programa koji su osmišljeni suradnjom mladih i knjižničara te koje će kasnije mladi moći predstaviti drugima u svojoj zajednici. Autori Stričević i Jelušić (2010) ističu kako knjižnice, a posebno narodne knjižnice, imaju jednu od ključnih uloga u napretku pojedinca te su važne za njegov društveni život. Kako bi knjižnice iskoristile taj potencijal, potrebno je prepoznati potrebe mladih i zadovoljiti određene uvjete kao što su adekvatan prostor, ponuda medija te uključivanje mladih pri osmišljavanju usluga i aktivnosti, kao i pri njihovom provođenju. Na taj način knjižnice mogu ispunjavati sve svoje uloge: informacijsku, obrazovnu, kulturnu te društvenu. Pri osmišljavanju i provođenju knjižničnih usluga, knjižničar ima slobodu u kreiranju te upravo o njemu ovisi kako će se usluge provoditi (Stričević i Jelušić, 2010). Ipak, nužno je osvijestiti kako je potrebno osmišljavati što više ciljanih aktivnosti koje uključuju razvijanje i poboljšavanje vještina informacijske pismenosti mladih ljudi, a kroz informacijsku pismenost mladi uče o kritičnom pristupu informacijama te propitivanju onoga što vide, čuju i spoznaju (Stričević i Jelušić, 2010). Osim toga, Smjernice za razvoj knjižničnih usluga za mladež (2009) preporučuju organizaciju raznih aktivnosti za mlade, kao što su debatne skupine i klubovi, informativni programi koji se bave temama koje su aktualne, zanimljive i prilagođene mladima, predstavljanja knjiga, susreti s poznatim osobama, razgovori, stvaralačke aktivnosti mladih, razne radionice i slično. Isto tako, ističe se kako je važno da knjižnica ponajprije prikupi podatke i to iz raznih izvora, a kako bi dobila uvid u populaciju mladih te kako bi se na temelju tih podataka mogle donijeti odluke o programima i uslugama. Nakon uvida u prikupljene podatke i njihove analize knjižničari bi trebali utvrditi

ciljeve te osmisliti nekoliko dugoročnih ciljeva, a potom u skladu s njima planirati daljnje aktivnosti. „Poslanje knjižnice u odnosu na usluge za mladež jest pomoći pojedincu da ostvari uspješan prijelaz iz djetinjstva u odraslu dob tako što će omogućiti pristup građi i osigurati okružje koje zadovoljava specifične potrebe mladih ljudi za intelektualnim, emocionalnim i društvenim razvojem.“ (Smjernice za knjižnične usluge za mladež, 2009, str. 12) Možemo zaključiti kako su knjižnične usluge za mlade nužne i potrebne današnjem društvu, a njihova je glavna svrha omogućiti prijelaz toj skupini ljudi od usluga namijenjenih djeci na one usluge koje su namijenjene odraslima. Osim toga, mladi ljudi imaju specifične interese i potrebe te je vrlo važno omogućiti im usluge koje odgovaraju na njihove potrebe za obrazovanjem, kulturom, informiranjem i ispunjavanjem slobodnog vremena. Smjernice za knjižnične usluge za mladež (2009) ukazuju i na važnost kreiranja usluga za posebne skupine mladih, a to su, između ostalih, mladi s određenim teškoćama u razvoju, invaliditetom i slično, zatim mladi koji su postali roditelji, mladi bez odgovarajuće roditeljske skrbi, mladi u određenim odgojnim ustanovama, mladi koji zbog raznih razloga ne mogu posjećivati knjižnicu i slično. Knjižnice usluge, općenito govoreći, a posebno za mlade, imaju mnogobrojne ciljeve, a neki od važnijih su cjeloživotno učenje, opismenjavanje, poticanje čitanja radi zabave i užitka te razvoj i napredak informacijske pismenosti, odnosno kritičnog pristupa informacijama (Smjernice za knjižnične usluge za mladež, 2009).

Prva knjižničarka za mlade je knjižničarka Mabel Williama koja je 1919. godine postala voditeljicom odjela za školski rad Narodne knjižnice New York (Stropnik, 2013). Tijekom svoga rada s mladima u knjižnicama promijenila je svoja uvjerenja te spoznala kako u knjižnice dolaze i oni ljudi, a osobito mladi, koji ne vole čitati. Osvijestila je kako se upravo u tome krije velika mogućnost za rad s mladima te kako se pravim pristupom i aktivnostima mogu mijenjati navike kod mladih te ih se može privući knjizi, čitanju, učenju te samim time i knjižnicama. Vrlo je važno da u knjižnicama postoje specijalizirani knjižničari za rad s mladima, posvećeni isključivo toj skupini korisnika, koji znaju prepoznati potrebe mladih ljudi i na njih adekvatno odgovoriti. Osim toga, istraživanja pokazuju kako su one knjižnice koje imaju knjižničara za mlade uspješnije u cjelini (Stričević i Jelušić, 2010). Nadalje, jedna od mogućih posljedica buntovnog i zahtjevnog mladenačkog razdoblja je prestanak odlaska u knjižnicu. Kako bi se to spriječilo ili barem umanjilo potrebno je raditi na stalnom napretku, ići u korak s vremenom, oslušivati potrebe mladih i njima se prilagođavati. U svojoj knjizi autorica Alka Stropnik (2013) opisuje pet pretpostavki autora Waltera, a koje su potrebne kako bi usluge za tinejdžere bile kvalitetne. Prva i možemo reći čak

najvažnija pretpostavka je ta da knjižnica ne radi za mlade nego radi s mladima. Ta pretpostavka podrazumijeva uključivanje mladih u niz aktivnosti, od početka, odnosno osmišljavanja programa i usluga, pa sve do njihove provedbe te na kraju do evaluacije i vrednovanja provedenih aktivnosti. Druga pretpostavka je poznavanje svrhe određene usluge i njezina cilja, onoga što se njome želi postići. Treće je usmjeravanje pozornosti prema pozitivnim osobinama i traženje pozitivnih osobina i nadarenosti koje svaki pojedinac ima, odnosno imati pozitivan i otvoren stav prema mladima. Osim toga, ova pretpostavka podrazumijeva i suradnju, odnosno provođenje usluga zajedno s drugim institucijama, ustanovama i udrugama jer na taj način mladi stječu osjećaj kako su važni zajednici u kojoj žive te da ona brine za njih. I posljednja pretpostavka koja treba biti zadovoljena je ostvarivanje intenziteta i određeno trajanje svake usluge i programa jer se na taj način povećava vjerojatnost za postizanje dobrih rezultata (Stropnik, 2013).

3.1. Knjižnične usluge za mlade

U drugoj polovici 20. stoljeća počinje intenzivniji razvoj specifičnih knjižničnih usluga koje su namijenjene mladima jer su se tek tada mladi prepoznali kao zasebna korisnička skupina te se objavljuju mnoge smjernice i priručnici za rad upravo s tom skupinom korisnika. Ipak, autori Stričević i Jelušić (2010) u svome radu naglašavaju kako su mladi kao posebna korisnička skupina u velikoj mjeri zanemareni. Smatraju kako postoji više razloga zbog kojih je to tako, a kao prvi razlog navode dugogodišnju tradicionalnu podijeljenost odjela u narodnim knjižnicama, naime ta podjela je na one odjele koji su namijenjeni za djecu te na one koji su namijenjeni odraslima. Pri takvoj podjeli koja vlada u knjižnicama usluge koje su osmišljene i pripremljene za mlade uključuju se u usluge neka od ta dva odjela. Tako se može uočiti da u Standardu za narodne knjižnice mladi nisu definirani kao posebna skupina korisnika nego se na njih odnosi sintagma djeca i mladi. Zbog te sintagme često dolazi do nedefiniranosti usluga u knjižnicama u smislu da nije jasno na koju se točno dob misli kada se govori o mladima. Vrlo je teško odrediti sam pojam mladih, odnosno koga sve on uključuje. Korisnička skupina mladih su tinejdžeri te mladi koji su u ranim dvadesetim godinama, ali knjižnice, pri kreiranju svojih usluga namijenjenih mladima, tu dob uzimaju samo kao svojevrsni putokaz te postoje razlike u interpretiranju dobi korisničke skupine mladih (Stričević i Jelušić, 2010). Nadalje, jedan od problema je i nepostojanje jedinstvenog, prihvaćenog te preporučenog modela za knjižnične usluge koje su namijenjene

mladima. Postoje tri koncepta organizacije knjižničnih usluga i samih službi za rad s mladima, a to su: knjižnica za mlade, odjel za mlade te program za mlade (Stričević i Jelušić, 2010). U literaturi se najčešće govori općenito o knjižničnim uslugama za mlade, bez posebnog definiranja određenog koncepta, a možemo zaključiti kako se sve usluge i aktivnosti za mlade stavljaju pod isti nazivnik (Stričević i Jelušić, 2010). Ipak, potrebno je naglasiti kako postoje razlike između svakog pojedinog koncepta. Tako je knjižnica za mlade posebna po tome što se službe i usluge održavaju u posebnom prostoru, a koji je zapravo ogranak narodne knjižnice. Primjer je Knjižnica za mlade Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ u Karlovcu, koja je otvorena 2003. godine. Njezina je posebnost u tome što građa nije namijenjena za posudbu izvan knjižnice nego je namijenjena isključivo za korištenje u knjižnici. Sam prostor je više zamišljen kao mjesto učenja, boravka i opuštanja, bogat medijima i raznom opremom te prilagođen za razna predavanja, tribine i slično (Stropnik, 2013). Sljedeći koncept odjel za mlade karakterizira zaseban, odvojeni prostor za mlade u sklopu narodne knjižnice gdje je smještena služba i odvijaju se usluge za mlade, ondje se nalazi zbirka za mlade te postoji posebno osoblje za rad s tom korisničkom skupinom. U Hrvatskoj je prvi odjel za mlade osnovan 2000. godine u Knjižnici Medveščak u Zagrebu te se naziva Idi pa vidi. Iako je odjel prvobitno bio osmišljen za mlade od trinaest do dvadeset godina članovi su, kako bi odrastali, nastavljali koristiti usluge i programe odjela i nakon te dobi (Stropnik, 2013). Naposljetku, kada govorimo o konceptu samog programa za mlade onda mislimo na posebne programe koji uključuju rad s mladima, a koji se održavaju u sklopu nekih od postojećih odjela knjižnice te je taj način rada organizacije najčešći, s najduljom tradicijom i nije toliko zahtjevan jer su aktivnosti samo povremene. Najveća razlika između ova tri koncepta je po pitanju prostora. Mnogi se autori slažu oko toga da je pitanje prostora vrlo važno jer zaseban prostor doprinosi poboljšanju usluga za mlade. Kroz sam prostor mladi se identificiraju kao pripadnici određene skupine korisnika te se tako pojačava njihova zainteresiranost (Stričević i Jelušić, 2010). „Modele knjižničnih usluga za mlade trebalo bi uvoditi u hrvatske narodne knjižnice imajući u vidu potrebe zavičajne sredine, te uvjete i forme u kojima narodne knjižnice djeluju. Knjižnicu za mlade valjalo bi osnivati u onim mjestima u kojima nedostaje društveno i kulturno usmjerenih programa za mlade, ponajprije u gradovima, što ne isključuje da središnja narodna knjižnica ima odjel za mlade, a ogranci program za mlade, no trebalo bi težiti cjelovitosti informacijske službe u knjižnici za mlade i s tim u vezi osiguravanju odgovarajuće knjižnične građe i programa usmjerenih na poticanje čitanja.“ (Stričević i Jelušić, 2010, str. 32) U skladu sa svime navedenim

možemo reći kako je potrebno te se od knjižničara očekuje specijalizacija za rad s mladima, prostora za napredak i poboljšanje ima te se još puno toga može učiniti kako bi usluge za mlade bile na sve boljoj i boljoj razini.

3.2. Obrazovna uloga knjižnice

Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (2019) navodi kako „knjižnična djelatnost obuhvaća organiziranje i pružanje javnosti kulturnih, informacijskih, obrazovnih i znanstvenih usluga, zasnivajući ih na sustavnom odabiru, prikupljanju, stručnoj obradi, pohranjivanju, zaštiti, posudbi i davanju na korištenje knjižnične građe te slobodnom pristupu izvorima informacija“. Možemo uvidjeti kako je između brojnih zadaća knjižnične djelatnosti istaknuta i ona obrazovna. Knjižnica bi trebala biti važan dio obrazovanja svakog pojedinca, mjesto za učenje i nove spoznaje, mjesto suradnje škole i knjižnice, odnosno profesora i knjižničara. Sutherland (2003) u svom izlaganju na IFLA-inoj konferenciji održanoj u Berlinu 2003. godine navodi kako narodna knjižnica ima važnu ulogu u obrazovanju, a posebno kada govorimo o pismenosti, onoj osnovnoj te informacijskoj, osim toga kao podrška formalnom obrazovanju te za cjeloživotno učenje. Svaka od prethodno navedenih uloga, odnosno područja djelovanja, zahtjeva određene izvore, programe, usluge, sadržaje, tehnologiju, vještine i sposobnosti zaposlenika kako bi se te uloge mogle ispuniti te postići rezultati. Osim toga, ističe kako za napraviti, osmisliti i provesti nešto drugačije postoji niz mogućnosti, čak i onda kada su sredstva, financije, osoblje ili nešto drugo ograničeni iz raznih razloga. Iz iskustva same knjižničarke Sutherland i njezinog rada u knjižnici na Novom Zelandu navodi vlastite primjere koji to pokazuju. Tako su na Novom Zelandu osmislili tri inicijative koje su omogućile i ostvarile knjižničnu podršku formalnom obrazovanju i učenju. Najprije su napravili četiri tzv. Akozone u knjižnici, što zapravo predstavlja mjesto za učenje. Ta mjesta posebno su uređena i označena, imaju prepoznatljiv izgled, u njima je omogućen pristup internetu te je taj prostor namijenjen učenicima, posebno onima koji žive u težim materijalnim uvjetima. Osim toga, u sklopu tih zona postoji i mogućnost pomoći pri pisanju domaćih zadaća, gdje učenicima pomažu profesori, a osigurana im je i hrana. Na taj način knjižnica se približava učenicima, postaje mjesto na kojem se oni osjećaju sigurno i na koje rado dolaze, a to se pokazalo i u ovom slučaju jer su učenici koji su koristili ponuđeno nastavili dolaziti u knjižnicu i nakon osnovnoškolskog obrazovanja (Sutherland, 2003). Drugi primjer je centar za učenje koji je osmišljen i osnovan u

suradnji s gradskim vlastima i nadležnim ministarstvom, a koji ima za cilj tijekom školske godine pružati razne programe kao što su programiranje, korištenje tehnologije i slično. Taj centar fizički je povezan s knjižnicom te je na taj način olakšan dolazak korisnicima, odnosno učenicima. Fokus centra je na cjelokupnoj dobrobiti koju tehnologija donosi u život ljudi te centar nije namijenjen isključivo za učenje o tehnologiji, već i za primjenu svega naučenog u život i povezivanje sa svakodnevnim životom. I na kraju, treći primjer su školski projekti koji su ostvareni kroz izravnu suradnju između knjižnica i srednjih škola. Način na koji je suradnja ostvarena je taj da su školske knjižnice postale svojevrсни agenti za gradske knjižnice te su knjižničari školskih knjižnica pozivali učenike na odlazak u gradske knjižnice, korištenje knjižničnih usluga, kao i baza podataka koje knjižnice nude. Osim toga, zaposlenici gradskih knjižnica su u nekoliko navrata posjećivali škole i susretali se s učenicima kako bi ih uputili u korištenje baza podataka, pokazali njihovu korisnost, pozvali učenike na učlanjivanje u knjižnicu te prezentirali svoje usluge. Ovaj projekt imao je nekoliko pozitivnih ciljeva, a to je svakako uspostavljanje boljeg odnosa suradnje između škola, školskih knjižnica i gradskih knjižnica, zatim veći broj učlanjivanja srednjoškolaca u gradske knjižnice te povećanje broja korisnika baza podataka (Sutherland, 2003). Kroz ovaj smo primjer mogli uočiti koliko je važna suradnja između knjižnica i škola te koliko mogućnosti ta suradnja nudi, a kroz nju se dolazi do pozitivnih rezultata i napretka. Knjižnica ima brojne uloge, a obrazovna uloga jedna je od njih te je vrlo važno raditi na tom području kako bi knjižnica bila prepoznata u svom obrazovnom djelovanju.

3.3. Primjeri dobre prakse

Iz primjera dobre prakse može se naučiti mnogo toga, a kada govorimo o radu knjižnica s mladima postoje mnoge izvrsne ideje i primjeri što se sve može osmisliti i provesti. Knjižničari trebaju imati međusobnu interakciju, dijeliti ideje i zamisli, zajednički promišljati i unaprjeđivati svoje usluge, a osobito usluge za mlade. Mnogi su primjeri dobre prakse diljem svijeta u kreiranju i provođenju raznih aktivnosti za mlade u knjižnicama, a sve sa svrhom poticanja mladih na dolazak u knjižnicu te aktivno sudjelovanje u aktivnostima. U Smjernicama za knjižnične usluge za mladež (2009) navode se i ističu primjeri dobre prakse, govori se o njihovoj važnosti i naglašava se dobrobiti dijeljenja iskustava među pojedinim knjižničarima, razmjena spoznaja o načinu pristupanja mladima te primjeri aktivnosti namijenjeni mladima. Upravo iz tih razloga cijelo jedno poglavlje

posvećuju upravo tome, primjerima dobre prakse, a u sljedećim rečenicama prenijet će se neki najdojmljiviji primjeri koji bi mogli poslužiti kao poticaj onima koji će čitati ovaj diplomski rad. Tako primjerice u mnogim knjižnicama u Danskoj postoje programi pomoći u obavljanju domaćih zadaća, razni knjižnični klubovi, a u Hamburgu postoji multimedijalna knjižnica za mlade. Vrlo je zanimljiv primjer dobre prakse održavanje cjelonoćnih aktivnosti namijenjenih isključivo tinejdžerima (Teen Lock-in Night) u knjižnici u francuskom gradu Troyesu. Naime, tom prigodom tinejdžeri u dobi od petnaest do dvadeset godina provode cijelu noć u knjižnici, uz nadzor odraslih. Aktivnosti su raznolike: gledaju se kratki filmovi, moguće je razgovarati s piscima, filmskim redateljima i scenaristima te se ujutro održava zajednički doručak svih sudionika - tinejdžera, knjižničara, pisaca, filmskih redatelja i scenarista. Jasno je koliko ovakvi događaji doprinose približavanju knjižnice mladima te ih potiču na neovisnost, kreativnost i pozitivan stav prema knjižnici. Osim toga, u Smjernicama za knjižnične usluge za mladež (2009) ističu se i neki primjeri dobre prakse koji se provode u Hrvatskoj, a tu je posebno potrebno navesti Cafe Club „Knjiški moljac“ koji djeluje u Rijeci, a osnovan je u sklopu projekta Mladi za mlade te je to najdugovječnija aktivnost za tinejdžere u tom gradu, a provodi se od 2001. godine. Klub se sastaje jednom mjesečno, namijenjen je mladima od četrnaest do devetnaest godina koji imaju interes za čitanje. Nadalje, u Zadru djeluje program „Svaštarnica“ te se kroz taj program potiče mlade na kreativne nastupe koji se izvode pred vršnjacima. Osim toga, postoje brojni primjeri dobre prakse vezani uz korištenje tehnologije koja ima velik utjecaj na mlade te je moguće, potrebno i poželjno povezati to područje s osmišljavanjem programa za mlade. Dobri primjeri prakse u tom segmentu mogu se pronaći diljem Sjedinjenih Američkih Država gdje se organiziraju razni programi, a često se organizira tjedan tehnologije kada se cijeli tjedan posveti određenom mediju, programu i aktivnosti. Iznimno dobar primjer je povezivanje mladih koji posjeduju znanja u korištenju tehnologije sa starijim ljudima koji nisu toliko vješti u tome području. Tako je primjerice Knjižnica Queens u Forest Hillsu u New Yorku osmislila program Tech Buddies, a koji u fokus stavlja podcast usluge, kratke video zapise i video igre. U tom programu mladi poučavaju starije osobe znanjima iz tehnologije, sve se odvija vrlo spontano, opuštено i zabavno. Povezuju se mladi i osobe starije životne dobi te uz grickalice, u opuštеноj atmosferi, igraju na konzoli Wii. Program traje deset tjedana, osobe starije životne dobi nauče nešto novo, a mladi dobiju osjećaj korisnosti u društvu, zavole knjižnični prostor te se mogu prepoznati višestruke pozitivne posljedice ovog programa.

Za današnje je doba vrlo važno da knjižnica ide u korak s vremenom, da zna prepoznati promjene i na njih adekvatno odgovoriti, da je knjižnica dio društvene zajednice u kojoj djeluje te da je inovativna i kreativna. Autorica Sabolović-Krajina (2015) ističe kako su tehnološke inovacije vrlo važne za knjižnice te se one odražavaju na poslovanje knjižnica, a uključuju sustavno praćenje promjena i analizu mogućih promjena koje bi mogle pridonijeti poboljšanju poslovanja. Kada govorimo o inovacijama u knjižnicama uloga same knjižnice i njezinih zaposlenika proteže se izvan granica informacijskog posrednika (Sabolović-Krajina, 2015). „Knjižničari trebaju naučiti kako učiti i kako mijenjati sebe i knjižnice, kako se uključiti u inovacijski postupak, predvidjeti i proizvesti inovacije.“ (Katsirikoua, 2014, prema Sabolović-Krajina, 2015, str. 310) Primjer takve knjižnice u Hrvatskoj je Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica, a o kojoj će se nešto više reći kasnije u radu. Drugi primjer je Gradska knjižnica Požega, a o kojoj su svoje mišljenje dali učenici Gimnazije Požega u sklopu ankete za potrebe ovoga diplomskoga rada te će se kasnije dobiti uvid u njihova razmišljanja i uključenost u rad knjižnice. Gradska knjižnica Požega djeluje u novouređenoj zgradi koja je za javnost otvorena 15. ožujka 2021. godine. Knjižnica je prilagodila i uredila nekadašnju zgradu uz plansko opremanje, ali i organizaciju poslovanja, prema stvarnim potrebama korisnika 21. stoljeća (Gradska knjižnica Požega, 2022). Središnji dio zgrade naziva se Trg spoznaje te je to informacijski i orijentacijski centar, a s tog mjesta može se doći do svih ostalih mjesta u knjižnici. Knjižnica posjeduje prostor za izložbe, boravak, rad, dvorane te odjele. Za potrebe ovoga rada posebno je potrebno istaknuti Odjel za mlade i multimediju, a osim toga odjela u Gradskoj knjižnici Požega nalaze se i Dječji odjel, Odjel književnosti te Znanstveni i studijski odjel. Sam prostor Odjela za mlade i multimediju nalazi se u potkrovlju zgrade te je posebno uređen i planski osmišljen. Prostor se dijeli na dva dijela, jedan dio osmišljen je kao Dnevni boravak za mlade, a drugi dio je dio u kojem su smještene gaming računala te PlayStation 4 konzole. „U njegovim se policama mogu pronaći dječja i odrasla zvučna građa, filmovi, obrazovni CD-ovi i DVD-ovi, a mladi, osim igrajući igre, svoje slobodno vrijeme mogu provoditi slažući robotičke setove i Lego kocke, čitajući časopise, knjige na stranim jezicima i popularnu beletristiku za mlade.“ (Gradska knjižnica Požega, 2022) Ovo je odličan primjer kako je knjižnica uredila svoj prostor i osmislila ga ciljano prema potrebama određene korisničke skupine. Osim toga, u Gradskoj knjižnici Požega održava se niz aktivnosti, susreta s književnicima, izložbi i programa kojima se želi potaknuti i uključiti mlade u rad, kao i sve druge dobne skupine. Gradska knjižnica Požega može poslužiti kao primjer dobre prakse knjižnice koja je uključena u zajednicu,

nudi niz aktualnih programa, orijentirana je prema korisnicima i njihovim potrebama te svoje aktivnosti i djelovanje prilagođava vremenu u kojem živimo te je kao takva primjer kako knjižnica treba poslovati i djelovati u skladu s vremenom i okolnostima u kojima živimo.

4. Mladi i arhivi

Arhivi, nasuprot knjižnica, tek su na početku svoga puta u radu s mladima, uključivanju u obrazovanje i osmišljavanju aktivnosti namijenjenih mladima. Iako su arhivi dugo vremena imali veliku upravnu ulogu njihova se funkcija kroz povijest promijenila te je uloga arhiva proširena i na kulturnu i na znanstvenu ulogu (Đuričić, 2018). Hofgräff (2016) ističe kako se paradigma samih arhiva izmijenila te kako oni više nisu samo čuvari kulturne baštine nego i aktivni sudionici u zajednici. Arhivistika, koja se nekada smatrala pomoćna povijesna znanost, tijekom 20. stoljeća postaje autonomna znanstvena disciplina (Vuk, 2014). „Arhivi su institucije u kojima se generira povijest jedne kulture i građanstva i kao takvi trebaju biti motor kulturne dinamične promjene otvorenosti takvih institucija modernom svijetu, koji sve više nameće pravo pristupa, slobodu istraživanja i htijenje saznanja.“ (Đuričić, 2018, str. 54) Arhivi u suvremenom svijetu u kojem danas živimo, gdje je znanje sveprisutno i lako dostupno, moraju izaći iz svojih fizičkih zidova u virtualni svijet kako bi se prilagodili korisnicima te ostvarili komunikaciju s njima i tako se uklopiti u potrebe današnjeg društva na lokalnoj i globalnoj razini (Đuričić, 2018). Upravo u današnjim okolnostima mijenja se i uloga arhiva te sve važnije postaju aktivnosti vezane uz korištenje arhivskog gradiva, kulturne i obrazovne aktivnosti, a na taj se način spoznaje održivost i razvoj arhivske znanosti (Vuk, 2014). „Arhivi se spuštaju s pijedestala posvećenosti „eliti“ i uskom krugu istraživača, mahom povjesničara, te se otvaraju novim korisnicima o kojima ovisi budućnost arhivskih ustanova, jednako kao i ostalih ustanova u kulturi.“ (Vuk, 2014, str. 344) Možemo zaključiti kako je ključ uspješnog poslovanja suvremenih arhiva okretanje prema mladima, osmišljavanje strategija i pristupa kako im približiti arhiv, upoznati ih s djelatnošću arhiva i prilagoditi se njihovim potrebama. Tome najbolje može doprinijeti izravan i aktivan rad s mladima, a kroz niz aktivnosti. Jedna od mogućnosti je stručno vodstvo koje podrazumijeva upoznavanje s djelatnošću arhiva, njegovom prošlošću, mogućnostima koje pruža, načinima korištenja gradiva i slično. Obično su vodstva organizirana u grupama, u nekim arhivima postoje besplatni termini, ali u pravilu se takve aktivnosti naplaćuju te se unaprijed dogovaraju termini (Đuričić, 2018). Druga aktivnost koju arhivi mogu organizirati su izložbe, tematski osmišljene kako bi se obilježili neki važniji događaji iz prošlosti, u spomen na određene važne osobe ili prilikom obilježavanja pojedinih godišnjica. Nadalje, jedna od aktivnosti te alat pomoću kojeg se arhiv može jasnije predstaviti javnosti te privući ljude, a osobito mlade, su razne radionice. Svakako da su one vrlo

važne u obrazovnom smislu te bi pomoću njih djeca i mladi trebali dobiti upute kako koristiti i analizirati primarne izvore, kako ponajprije pronaći potrebne izvore, a sve s ciljem usvajanja novih znanja (Đuričić, 2018). Ovi su programi neizmjerljivo važni u današnjem društvu te njihovo osmišljavanje i provođenje treba biti jedna od misija arhiva jer na taj način arhivi postaju otvorene institucije, vidljive u zajednici te omogućuju dostupnost i pronalaženje izvora i informacija. Ovakvim se aktivnostima omogućuje kreativno oživljavanje baštine te se korištenjem arhivskog gradiva za tu svrhu kod djece i mladih potiču komunikacijski procesi poput razgovora, rasprava, aktivnog slušanja i mnogi drugi (Đuričić, 2018). Osim toga, razvijaju se i socijalne vještine kroz rad u grupama, putem edukativnih zadataka, potom likovno izražavanje, dramske vještine, kreativnost u raznim područjima, ovisno o tome na što se odnosi radionica te koja je njezina tema i način provođenja (Đuričić, 2018). Za današnje vrijeme, a osobito kako bi se približilo mladima, nužna je prisutnost arhiva u online okruženju koje je donijelo niz novih mogućnosti za suradnju s korisnicima te je učinilo gradivo i informacije široko dostupnima. Jedna od mogućnosti u takvom digitalnom okruženju, odnosno prednost, je ta što se cjelokupan edukativni materijal može učiniti dostupnim putem određene platforme te je to još jedna od mogućnosti djelovanja arhiva u današnjem društvu i dobar pristup mladim ljudima. Jedan od projekata koji to dokazuje je Archives Portal Europe. Naime, riječ je o platformi koja omogućuje pristup informacijama vezanim uz arhivske materijale i arhivske institucije iz mnogih europskih zemalja (Đuričić, 2018). Osim toga, postoji organizacija The National Archives Foundation, a čiji je glavni cilj osvijestiti javnost o ulozi i važnosti nacionalnih arhiva te o suradnji s arhivskim institucijama, kao i drugim kulturnim institucijama (Đuričić, 2018). Na taj se način uključuje pojedince, obične građane, u edukativne, zabavne i informativne programe kroz koje se upoznaje i prihvaća kulturna baština. Nadalje, postoji i platforma „Priče iz arhiva“, a koja je pokrenuta kao dio projekta Kreativne Europe CREARCH – CReative European ARCHives as innovative cultural hubs. Cilj platforme je prikupiti što više arhivskih zapisa koji donose neku neobičnu priču i jedinstveni, životni sadržaj. Na taj se način žele okupiti različiti imatelji arhivskih zbirki i predstaviti priče koje su ostale skrivene, ali se u isto vrijeme i potiče stvaranje, interpretacija i prenošenje novih priča (Lemić, 2020). Kroz ovaj projekt priče se mogu vidjeti na mrežnoj stranici ICARUS-a Hrvatska, osim toga postoji i putujuća izložba plakata koja putuje kroz razne obrazovne i kulturne ustanove (Lemić, 2020). Osim navedenih primjera, potrebno je iskoristiti društvene mreže, a koje su svakodnevica u današnjem društvu, osobito za mlade ljude, te bi ih trebalo koristiti za pristup mladima i

predstavljanje arhiva i arhivskog gradiva široj javnosti. Arhiv je autentično okruženje koje može biti vrlo poticajno mjesto za učenje i za zabavu, uz adekvatan pristup i djelovanje može postati drago i korisno mjesto mladima te im proširiti vidike i pomoći da nauče nove vještine ili poboljšaju postojeće.

4.1. Obrazovna uloga arhiva

Uloga arhiva u današnjem društvu je višeslojna jer arhiv čuva, svjedoči, istražuje i obrazuje (Garić, 2014). Može se reći kako arhiv ima obrazovnu ulogu od kada postoji, ali se ona treba prilagoditi sadašnjosti i potrebama društva u kojem živimo te zahtijeva zauzet rad na otvorenosti arhiva i raznolikoj ponudi za učenike i mlade kako bi ih se zainteresiralo i privuklo na dolazak u arhivske institucije. Arhivsko gradivo poveznica je između prošlosti i sadašnjosti te kao takvo predstavlja prvi, „neprerađeni“ i originalni trag o prošlosti, a upravo se na tome gradi budućnost i živi sadašnjost te se tako daje veliki doprinos odgoju i obrazovanju učenika (Garić, 2014). Današnja politika arhiva, koja bi trebala biti okrenuta javnosti, može se ostvariti te razvijati prvenstveno suradnjom i partnerskim odnosom između arhiva i odgojno – obrazovnih ustanova (Vuk, 2014). Ta suradnja ima veliku važnost i ulogu jer se kod djece treba razviti svijest o važnosti i ulozi arhiva, a to je moguće učiniti jedino uz zajednički rad s profesorima i školama. Autorica Hofgräff (2016) navodi kako veliku odgovornost ima nadležno Ministarstvo (danas Ministarstvo znanosti i obrazovanja) te da bi ono trebalo preuzeti odgovornost u sustavnom implementiranju arhiva u školske programe te na taj način doprinijeti i unaprijediti ulogu arhiva i njegovo značenje u zajednici. Arhivsko gradivo ima potencijal za poticanje učenika na propitivanje i promišljanje o raznim pogledima i perspektivama određenih događaja, njihovoj interpretaciji s obzirom na mjesto, vrijeme i izvor te zauzimanje određenog stava o pojedinom događaju (Garić, 2014). Osim toga, na taj način učenik spoznaje koliko je zahtijevan proces prijenosa informacija te propituje pouzdanost izvora, osluškuje tuđa mišljenja te razvija vlastiti kritički stav prema izvorima informacija (Garić, 2014). „Arhivsko gradivo i arhivske ustanove u sebi kriju golem obrazovni potencijal, koji svoju snagu crpi iz činjenice posjedovanja originalnog arhivskog dokumenta.“ (Vuk, 2014, str. 339) Osim toga, autorica Garić (2014) navodi kako odgojno – obrazovni doprinos arhiva koristi i samome arhivu kao instituciji jer na taj način arhiv postaje važno obrazovno središte, a arhivist razvija struku kroz rad na tom području, čini veliku promociju arhiva u društvu,

povećava njegovu vidljivost, utjecaj, ulogu i uključenost u zajednicu u kojoj se nalazi. Možemo uočiti kako arhivi kao institucije trebaju jačati svoju obrazovnu funkciju i razvijati se u tom smjeru. Osim toga, kolika je važnost čuvanja dokumenata, što nam oni pružaju i kolika je njihova vrijednost pitanje je općekulturnog razvoja svijesti kod djece i mladih, a prvi korak u razvoju takve svijesti je prezentiranje arhiva u odgojno - obrazovnim ustanovama (Vuk, 2014).

Činjenica je da arhiv ima veliki potencijal koji se može iskoristiti u odgojne i obrazovne svrhe i to ne samo za nastavu povijesti. Arhivsko gradivo svojim sadržajima pokriva niz obrazovnih područja, potiče učenike na istraživački rad, omogućuje rane didaktičko – metodičke mogućnosti, potiče učenika na razvoj kritičkog mišljenja te poboljšava informacijsku pismenosti učenika (Vuk, 2014). Garić (2014, str. 50) navodi kako „..u doticaju s arhivskim gradivom kao primarnim izvorom, učenik ima mogućnost doživjeti moment „otkrivanja“ što snažnije djeluje na doživljaj i pamćenje toga što je otkrio kao i uspostavljanje i utvrđivanje uzročno – posljedičnih veza i bolje razumijevanje prošlosti i sadašnjosti.“ Upravo se tu može prepoznati koliko se na taj način omogućuje učeniku da bude aktivan u procesu učenja i spoznavanja, daje mu se samostalnost, a na taj način učenikov angažman je na visokoj razini te uvelike raste njegov interes, učenje, motivacija i želja za onim što proučava, a ujedno na taj način razvija i vlastito kritičko razmišljanje (Garić, 2014). „Ako se povijesni podaci i činjenice predoče segmentirano i izolirano na pedagoški način, uz elemente zabave i neformalnog učenja, djeca mogu kvalitetnije primijeniti i uporabiti informacije u smislenom kontekstu.“ (Đuričić, 2018, str. 15) Osim što arhiv je i može biti korisno mjesto za učenike, isto tako može biti i korisno mjesto za nastavnike i profesore kojima arhivsko gradivo može pomoći u pripremi i unaprjeđenju nastave i materijala za rad te se tako omogućuje i provodi cjeloživotno učenje i profesionalno usavršavanje. Kako bi se sav taj potencijal koji se nalazi u arhivima iskoristio nužno je osmisliti programe i projekte isključivo za obrazovnu svrhu te tako djelovati na jednom novom polju, a koje izlazi iz dosadašnje arhivske prakse (Vuk, 2014). Prvi korak tome je upoznavanje profesora, pedagoga i ravnatelja odgojno – obrazovnih ustanova sa svime onime što im arhiv može ponuditi te im pomoći pri dobivanju odgovarajućih informacija o gradivu, uslugama i konkretnim idejama i aktivnostima (Vuk, 2014). Potom je potrebno sve to razmotriti s obje strane te zajednički osmisliti radionice, programe i aktivnosti za učenike i uvesti ih u nastavni plan i program, a za što je nužno upoznati i nadležna ministarstva o potencijalnoj suradnji i zajedničkim aktivnostima, to su Ministarstvo kulture i medija te Ministarstvo znanosti i

obrazovanja (Vuk, 2014). Važno je naglasiti kako je poželjna suradnja na svim razinama obrazovanja, od predškolske pa sve do fakultetske razine. Vuk (2014, str. 346-347) u svom članku daje konkretne primjere suradnje te navodi „odvijanje stručne nastave u arhivima, provođenje projekata s povijesnom tematikom, školska natjecanja, pisanje radova na osnovu arhivskog gradiva, istraživački rad, diskusijske sastanke uz prisustvovanje nekolicine predavača i što većeg broja diskutanata, razgovore za „okruglim stolom“, projekcije obrazovnih dokumentarnih filmova, cikluse predavanja s arhivističkom ili povijesnom temom, organiziranje praktičnog rada učenika s arhivskim gradivom i sl., pri čemu je nužno osigurati da sadržaj i oblik rada bude prilagođen spoznajnim i razvojnim mogućnostima ciljane dobne skupine.“ Primjer kako se želi doprijeti do obrazovnog sustava i učiniti i arhive i njihovu djelatnost dijelom obrazovanja je European Schoolnet (mreža europskih ministarstava obrazovanja), koja 2018. godine osniva prve korisničke skupine nastavnika iz različitih zemalja Europe. Sam projekt je dio Europeane, platforme za digitalnu kulturnu baštinu, a koja ima više od 50 milijuna digitaliziranih predmeta te je dio njih vrlo koristan i za obrazovne svrhe (Štiglec, 2021).

Autorica Đuričić (2018) za potrebe svoga diplomskog rad, provela je istraživanje u kojem je pregledavala mrežne stranice nacionalnih arhiva, a kako bi uvidjela postoje li na njihovim stranicama informacije i određene objave povezane s pojedinim edukativnim aktivnostima. U istraživanje su bili uključeni nacionalni arhivi, odnosno njihove mrežne stranice, zemalja koje su članice Europske unije. Provedeno istraživanje pokazalo je kako je svijest o važnosti djelovanja na tom području razvijena te kako su arhivisti spoznali kako se na taj način otvaraju prema javnosti. Osim toga, pokazalo se kako veliki broj arhiva sve više provodi projekte digitalizacije gradiva, a na taj način se gradivo čini dostupnijim široj populaciji. Postoje arhivi koji provode radionice za učenike te imaju suradnju s profesorima i prilagođavaju svoje sadržaje nastavnom programu škola, a sve to ovisi o politici pojedinog arhiva. Iako se može zaključiti kako postoji svijest o važnosti rada na ovom području te je u većini arhiva djelatnost obrazovnog karaktera prisutna u manjem obliku, tek se uviđaju sve mogućnosti i dobrobit koju takav rad može donijeti. Problem s kojim se arhivi mogu susresti u provedbi i organizaciji aktivnosti i programa namijenjenih učenicima su nedostatak prostora za održavanje i nedostatak stručnog osoblja, kao što je arhivski pedagog, koji bi imali dovoljno sposobnosti za organizaciju radionica i programa. Ipak, to su sve prepreke koje se mogu i trebale bi se nadići kako bi se arhivistika kao znanost uklopila u potrebe današnjeg

društva te se otvorila javnosti, ponudila nove sadržaje, modernizirala i bila u koraku s vremenom u kojem živimo. Svakako da potencijala ima, a na stručnjacima poput arhivista i profesora je odgovornost da prepoznaju prilike i mogućnosti za djelovanje i iskoriste ih u svom radu. Ono što je poprilično važno imati na umu prilikom osmišljavanja aktivnosti za djecu i mlade je učiniti ih aktivnim sudionicima, učiniti njih onima koji se bave određenim problemom i dolaze do rješenja problema te ih učiniti sudionicima cjelokupnog procesa učenja (Vuk, 2014). Možemo zaključiti kako arhiv ima veliku i važnu obrazovnu ulogu, ali kako bi se ta uloga ispunjavala potrebno je uložiti dodatan trud i napor u prepoznavanju i iskorištavanju potencijala te u skladu s time unaprijediti djelovanje arhiva u obrazovnom području.

4.1.1. Arhivska pedagogija

Uz obrazovnu ulogu arhiva veže se i jedan noviji pojam, a to je arhivska pedagogija te se on danas sve češće može čuti, a odnosi se na suvremeni oblik koji proširuje samu arhivsku djelatnost te iako ne postoji specifična definicija samog pojma, može se reći kako se tim pojmom obuhvaćaju aktivnosti arhiva u obrazovnom smislu, sadržaji koje nudi kako za učenike, tako i za učitelje, odnosno profesore, a koji mogu pomoći u obrazovanju i stjecanju novih znanja i vještina (Garić, 2014). Iako arhivska pedagogija za sada nije realizirana kao samostalna djelatnost, a osim toga ne postoji niti njezina opće prihvaćena definicija, ipak postoji niz aktivnosti, a koje se svrstavaju pod naziv arhivske pedagogije te im je cilj poboljšati rad arhiva i stvoriti preduvjete za rad arhivista sa specifičnim znanjima, odnosno arhivskog pedagoga (Vuk, 2014) „Arhivska pedagogija je interdisciplinarno područje u kojem se susreće arhivska teorija i praksa s pedagogijom, a bavi se u najširem smislu, pripremom i obradom arhivskoga gradiva u odgojno – obrazovne svrhe u skladu s dobi i interesom djece, učenika, studenata i odraslih. Arhivskom pedagogijom trebao bi se baviti arhivski pedagog kao stručno osposobljena osoba koja poznaje arhivsku teoriju i praksu te pedagoško – didaktička načela.“ (Garić, 2014, str. 20) Ona ne predstavlja samo određeni trend modernog društva nego je uistinu potreba današnjeg doba, a pomoću nje nastava se može unaprijediti, učiniti kreativnijom, zanimljivijom i podići na jednu novu razinu (Hofgräff, 2016). Arhivska pedagogija prepoznata je kao veliki potencijal modernizacije arhiva te razvoja arhivske djelatnosti. „Kroz aktivnosti koje bi obavljali, arhivski bi pedagozi znatno izmijenili dosadašnji put arhivske djelatnosti, u smislu posvećivanja veće pozornosti prezentaciji gradiva javnosti,

sustavnim i organiziranim otvaranjem prema širem krugu korisnika, organiziranjem obrazovnih sadržaja namijenjenih korisnicima od predškolske do treće životne dobi te promjenom načina komunikacije arhiva prema društvu, koja u konačnici i stvara krajnji arhivski proizvod, a to je imidž arhivske ustanove.“ (Hrvatsko arhivističko društvo, 2022) Arhivska pedagogija nudi niz novih mogućnosti koje mogu pomoći radu arhiva u današnjem društvu, pomaže dati aktualne odgovore u kontekstu arhiva i arhivskog gradiva te čini arhive vidljivima i otvorenima javnosti. Upravo zato, potrebno je prepoznati niz dobrobiti koje nudi te učiniti arhivsku pedagogiju dijelom arhivske prakse i upoznati javnost s njezinim aspektima. Ona nudi mogućnosti djelovanja u obrazovnom smislu te omogućuje arhivu ispunjavanje obrazovne uloge u društvu, a posljedično privlači ljude u arhiv i samim time povećava broj korisnika arhiva.

Nameće se pitanje što bi u praksi značilo imati arhivskog pedagoga i razvijati arhivsku pedagogiju. To bi značilo postojanje te kontinuirani rad i suradnja između arhiva i obrazovnih institucija, škola i fakulteta, zatim prilagođavanje arhivskog gradiva za potrebe nastave, osmišljavanje materijala za razne radionice koje se održavaju u arhivima, digitalizacija gradiva, izrada interaktivnih obrazovnih e – materijala, uputstva za korištenje, tumačenje i interpretaciju arhivskog gradiva i slično. Svakako je bolje da ove aktivnosti, odnosno sve ono što povezujemo s radom arhivskog pedagoga, obavlja tim stručnjaka, odnosno preporuča se osnovati zaseban odjel čije bi poslanje uključivalo prethodno navedene aktivnosti, njihovo osmišljavanje i provedbu (Garić, 2014). Važnost razvijanja i rada na području arhivske pedagogije prepoznali su arhivisti i u Hrvatskoj te je tako jedan od zaključaka IV. kongresa hrvatskih arhivista, održanog 2013. godine, bio upravo osnivanje i rad Sekcije za razvoj arhivske pedagogije, na taj se način započeo proces implementiranja arhivske pedagogije kao jedne od grana i područja rada svakoga arhiva (Hrvatsko arhivističko društvo, 2022). Na službenim mrežnim stranicama Hrvatskog arhivističkog društva nalazi se posebni izbornik Sekcije, a jedna od sekcija je upravo prethodno navedena Sekcija za arhivsku pedagogiju te se može pročitati nešto više o tom području djelovanja arhiva, a osim toga mogu se pronaći posebni sadržaji poput arhivističkih kvizova, memorija te slagalica arhivskog gradiva. Osim toga, mogu se pronaći planovi rada i izvješća o radu za pojedine godine. Nadalje, na mrežnim stranicama objašnjava se kako kada govorimo o arhivima i njihovoj obrazovnoj funkciji moramo imati na umu kako je arhiv mjesto na kojem se obrazovanje može doživjeti iz niza aspekata te nudi vrlo raznolike i specifične mogućnosti u tom kontekstu. Prostora za napredak

i razvoj ima, ponuda arhiva može se i potrebno ju je učiniti vidljivijom, izmijeniti, unaprijediti te obogatiti, potrebno je organizirati češće posjete arhivima svih dobnih skupina, a pogotovo djece i mladih s ciljem upoznavanja uloga i funkcija arhiva, organizirati razne radionice, digitalizirati gradivo za potrebe nastave, izrađivati elektroničke nastavne materijale povezane s arhivskim gradivom, a usklađene s nacionalnim kurikulumom (Hrvatsko arhivističko društvo, 2022). Od presudne je važnosti uspostavljanje suradnje između arhiva i obrazovnih institucija te raditi u dogovoru s profesorima, zajednički osmišljavati i provoditi odgojno - obrazovne aktivnosti kako u prostorima škola tako i u prostorima arhiva. U svom diplomskom radu Đuričić (2018) postavlja pitanje koliko će godina biti potrebno kako bi arhivska pedagogija postala sastavni dio djelatnosti arhiva te predlaže određena rješenja za napredak u tom segmentu poslovanja arhiva. Navodi kako je najprije potrebno provesti sistematičnu analizu potreba korisnika, dobiti informacije o razmišljanjima, potrebama, očekivanjima i željama pojedinih skupina korisnika. Potom, pomoću tih rezultata napraviti strateški plan edukativnih aktivnosti za razne dobne skupine. Osim toga, potrebno je povezati arhive na državnoj razini te zajednički osmisлити strateški plan djelovanja, uspostaviti dugoročnu suradnju između arhiva i drugih kulturnih te obrazovnih institucija. Nužno je inicirati otvaranje zasebnih odjela u arhivima čija bi zadaća bila isključivo edukativna djelatnost te potaknuti uvođenje novog radnog mjesta na kojem bi bio zaposlen arhivski pedagog, a ujedno se to navodi kao najvažniji preduvjet jer će jedino uz osoblje koje ima dovoljno znanja, želje i umijeća edukativni programi moći biti provedeni i ostvareni, a arhivski pedagog ključna je osoba za to. Kako bi se moglo reći kako osoba posjeduje znanja da bude arhivski pedagog te da je kompetentna za navedene aktivnosti potrebno je raditi na razvoju obrazovanja u tom smislu te zagovarati priznavanje stručnog zvanja arhivskog pedagoga (Đuričić, 2018). Važno je osvijestiti kako su arhivi ti koji imaju odgovornost pri povezivanju s obrazovnim institucijama te ostvarivanjem suradnje s njima, a na taj način razvijaju arhivsku pedagogiju (Garić, 2014). Upravo bi uloga arhivista, odnosno arhivskog pedagoga, trebala biti podučavanje učenika, budućih korisnika, načinima pronalaska arhivskog gradiva, pravilnom pristupu, proučavanju te zaštiti gradiva koje je izvor mnogih informacija (Garić, 2014). „Važan oblik odgojno – obrazovnih djelatnosti u arhivima je „učenje čineći i sudjelujući“ kojim se omogućuje aktivno konstruiranje znanja osobi koja uči.“ (Vuk, 2014, str. 351) Upravo je zato pri osmišljavanju obrazovnih aktivnosti potrebno imati u vidu sve te činjenice te osmisлити razne stimulativne uvjete gdje je interakcija važno obilježje učenja, a uloga arhivskog pedagoga u drugom planu, on je moderator,

a učenici aktivno uče te uglavnom samostalno ili u grupama dolaze do znanja (Vuk, 2014). Ukoliko će se, aktivno i sistematizirano, poticati suradnja i zajednički rad između arhiva i škola otvorit će se niz novih, neistraženih mogućnosti korištenja arhivskog gradiva te će nastava biti kvalitetnija, a učenike će se potaknuti na kognitivne procese učenja, kao i na one afektivne (Hofgräff, 2016). „Nije dovoljno promijeniti samo strategije, strukture i sustave ili donijeti zakone, već je potrebno mijenjati i načine razmišljanja onih koji su neposredni sudionici arhivskih, obrazovnih i razvojnih aktivnosti.“ (Vuk, 2014, str. 351). Autor Robyns (2001) navodi kako današnje informacijsko doba u kojem živimo čini dostupnim planine znanja, možemo reći da nam je sve dostupno, izvora imamo napretek, ali ono što je nužno za to znanje je kritičko razmišljanje koje pomaže pri analizi i interpretaciji tog istog znanja. Upravo se u tome može uvidjeti mogućnost rada za arhiviste, jer bibliotekari su to odavno shvatili, a na arhivistima je da im se pridruže u tome i iskoriste potencijale za provedbu raznih aktivnosti, radionica i programa pri čemu će povezati korištenje arhivskog gradiva i kritičko razmišljanje (Robyns, 2001). Upravo je arhivska pedagogija odgovor na potrebe današnjeg društva, put razvoja arhiva te ona nudi niz mogućnosti za adekvatno djelovanje i približavanje arhiva djeci i mladima.

4.2. Primjeri dobre prakse

Hrvatski državni arhiv, kao krovna arhivska institucija u Hrvatskoj, ima razvijenije kulturno - prosvjetne aktivnosti od ostalih arhiva te im pridaje važnost u svom radu. To je svakako dobar poticaj i primjer za početak sustavnog razvoja arhivske pedagogije i samog procesa modernizacije djelatnosti (Vuk, 2014). Tako se u Hrvatskom državnom arhivu održava niz aktivnosti, kao što su: koncerti, radionice (heraldičke, genealoške, glagoljaške, paleografske, kartografske i slično), izložbe, predavanja, studentske prakse, projekcije filmova i mnoge druge (Vuk, 2014). Nadalje, kao primjer dobre prakse ističe se rad Britanskog nacionalnog arhiva koji je u svome radu vrlo posvećen te želi omogućiti pristup arhivskom gradivu svim učenicima i studentima (Garić, 2014). Na svojim mrežnim stranicama omogućuju pristup raznim materijalima kako za učenike tako i za učitelje. Osim toga, Američki nacionalni arhiv je još jedan koji se ističe u ponudi sadržaja za učenike, ali i učitelje, a sav sadržaj može se koristiti i za nastavne aktivnosti. Tu je posebno posebno istaknuti online nastavni alat „DocsTeach“. „DocsTeach je fleksibilno nastavno pomagalo koje zahvaljujući informacijsko - komunikacijskoj tehnologiji, osim arhivskog gradiva

i prijedloga aktivnosti kako raditi s njime u nastavi, omogućava nastavnicima i učenicima da se registriraju, izrade i podijele svoje nastavne ideje s ostalim nastavnicima i učenicima te da preuzmu ideje drugih i primjene ih u vlastitom procesu poučavanja i učenja.“ (Garić, 2014, str. 14) Također, na toj se stranici može pronaći digitalizirano arhivsko gradivo te razni prijedlozi aktivnosti za korištenje tog gradiva tijekom nastave. Svakako je dobar primjer i to što se na mrežnim stranicama Američkog nacionalnog arhiva mogu pronaći informacije o posjetima učenika i studenata u arhive diljem zemlje te o aktivnostima u kojima bi tada mogli sudjelovati. Uz ova dva prethodno navedena arhiva, posebno se ističe i Australijski nacionalni arhiv, a na čijim se mrežnim stranicama isto tako mogu pronaći poveznice za razne sadržaje vezane uz obrazovanje, razni nastavni materijali, informacije o mogućnostima posjeta, informacije vezane za sudjelovanje učenika u natjecanju pod nazivom „National History Challenge“ te informacije vezane za istraživačko pomagalo „Vrroom“ (Virtual Reading Room) (Garić, 2014). „Vrroom“ je virtualna čitaonica te se u njoj može pronaći više od osamsto jedinica gradiva koje je digitalizirano, a samo gradivo može se pretraživati po ključnoj riječi ili po određenoj temi. Osim toga, sve arhivske jedinice koje se nalaze u virtualnoj učionici imaju navedene i metapodatke, kao što su naziv, datum nastanka, naziv stvaratelja i slično (Garić, 2014). Možemo reći kako je „Vrroom“ obrazovno - istraživačko sredstvo, a koristeći se njime mogu se osmišljavati vlastite bilješke, pisati samostalni radovi, pohranjivati te kasnije pregledavati.

Nadalje, kao primjer dobre prakse u Hrvatskoj potrebno je izdvojiti Državni arhiv u Vukovaru koji već duži niz godina provodi i razvija arhivsko – pedagoške radionice. Same radionice detaljno su osmišljen i kreirane za pojedine uzraste, odnosno razrede osnovne i srednje škole te su obrađene teme koje svojim sadržajima i metodologijom odgovaraju pojedinom uzrastu (Milobara, 2018). Ideja za ovakve aktivnosti te razvijanje suradnje sa školama pokrenuta je iz niza razloga, a posebno zbog toga što se smatra kako bi učenicima trebao biti omogućen pristup arhivskom gradivu u njegovom izvornom obliku. Milobara (2018) navodi kako se kroz izravan doticaj i uvid u gradivo arhiva produbljuju znanja i razmišljanja o događajima koji su se odvijali u prošlosti te tako učenici nadopunjuju znanja o povijesti svoga zavičaja. „Djelatnici arhiva edukativan rad s učenicima temelje na istraživanju arhivskog gradiva, ovisno o temi koja se istražuje, a u razdoblju od 2014. do 2017. organizirali su sljedeće radionice: *Skriveno blago arhivske knjižnice Državnog arhiva u Vukovaru; Grbovi, stari i novi; Moje obiteljsko stablo; Vrste i analiza povijesnih izvora.*“

(Milobara, 2018, str. 23) Cilj samih radionica bio je upoznati učenike s poviješću, a posebice onom koja se odnosi na njihov zavičaj, predstaviti im važne osobe i obitelji koje su u prošlosti imale utjecaj u njihovom kraju, približiti im arhiv kao instituciju te im pokazati koje su sve mogućnosti korištenja arhivskoga gradiva. Sustavno su osmišljene kako bi sadržajno bile povezane sa školskim gradivom te pratile nastavni rad određenog predmeta iz kojeg učenici uče kako o nacionalnoj tako i o zavičajnoj povijesti ili spominju arhive kao čuvarke kulturne baštine (Milobara, 2018). Osim toga, važan je i odličan primjer dobre prakse Topoteka Međimurje u čijem radu sudjeluju profesori i učenici Gimnazije Josipa Slavenskog Čakovec te Srednje škole Prelog. Kroz taj su projekt učenici i profesori prikupljali materijale vezane uz iznimno bogatu povijest Međimurja, razne pisane i slikovne izvore, kao i video i audio zapise koji su vezani uz zavičajnu povijest toga kraja (Ivančok Varga i Štefok, 2021). Osim toga, aktivnosti koje su dio ovoga projekta nalaze se i u kurikulumu Hrvatskog jezika te Povijesti. Kroz nastavu Povijesti učenici su učili analizirati povijesne izvore te su tako analizirali razne fotografije nastale između 1918. i 1941. godine. Pokazalo se da su tijekom toga praktičnoga rada i kroz izravan doticaj s fotografijama učenici bili zainteresiraniji, motiviraniji te su imali više pitanja i želje za učenjem (Ivančok Varga i Štefok, 2021). Tijekom nastave Hrvatskoga jezika obilježile su se godišnjice i samim time stvaralaštvo istaknutih međimurskih autora raznih književnih razdoblja (Ivančok Varga i Štefok, 2021). Osim toga, u Topoteci se mogu pronaći razni izvori koji, osim što čuvaju duh vremena, naglašavaju i vrijednost lokalnog govora i dijalekta karakterističnog za međimurski kraj (Ivančok Varga i Štefok, 2021).

5. Knjižnice i arhivi kao učeće organizacije

Danas živimo u društvu u kojem je ključni proizvodni izvor znanje, a u takvim okolnostima cjeloživotno učenje se, možemo reći, podrazumijeva te se osmišljava i razvija koncept učeće organizacije. Upravo bi takve organizacije trebale biti suvremene knjižnice i arhivi odgovarajući na taj način na potrebe društva i zajednice u kojima se nalaze (Sabolović-Krajina, 2015). Autorica Buntak (2020) navodi kako takvo društvo znanja u kojem živimo temelje ima u obrazovanju, informacijsko – komunikacijskom sektoru, pravnom i ekonomskom okviru, a podrazumijeva cjeloživotno obrazovanje i inovacije, nove proizvode, procese i znanja. „Bit učeće organizacije je učenje, usavršavanje, prilagodba i promjena svih zaposlenika, kao i stalno učenje svih zaposlenika na svim razinama organizacije, čime se doprinosi razvijanju organizacije kao cjeline.“ (Sabolović-Krajina, 2015, str. 313) Učeća organizacija je inovativna organizacija, samim učenjem žele se povećati mogućnosti i sposobnosti ljudi za postizanjem rezultata (Sutherland, 2003). Vrlo je važno u učećoj organizaciji uspostaviti ozračje koje poziva na promjenu i rast, gdje je lako pronaći nove načine za rad, spoznaju, učenje, a sve to i za korisnike i za one koji rade u takvim organizacijama (Sutherland, 2003). U svom članku autorica Vuk (2014, str. 350) navodi kako je arhiv „organizacija koja uči“ te navodi definiciju Petera Sengea koji definira da su to „organizacije u kojima ljudi razvijaju svoje mogućnosti kako bi došli do rezultata koje žele, gdje se njeguju novi i otvoreni načini mišljenja i gdje ljudi uče kako učiti zajedno.“ Ukoliko ovu definiciju primijenimo na arhivske ustanove, pred arhivske teoretičare i praktičare stavlja se velik izazov jer se treba napraviti pomak s tradicionalnog na suvremeni način razmišljanja i djelovanja (Vuk, 2014). Isto tako, obrazovne aktivnosti u arhivskim ustanovama trebaju poprimiti sasvim drugačiji oblik kako bi bile u skladu s definicijom učeće organizacije. Vuk (2014) smatra kako je jedan od uvjeta modernizacije te samog razvoja arhivskih ustanova u učeće organizacije upravo poticanje unutarnjih pomaka u vrijednostima ljudi, njihovim stavovima i razmišljanjima te se na taj način mijenja i samo ponašanje kao i način rada. „Temeljne su značajke arhivske ustanove, koja se razvija u organizaciju koja uči, kontinuirano, cjeloživotno učenje, suradnja svih članova i njihova međuovisnost i interakcija, kao i suradnja s drugim društvenim sustavima i ustanovama.“ (Vuk, 2014, str. 351) S druge strane, knjižnice se, na svom putu prema učećoj organizaciji, susreću s time da ih mnogi i dalje smatraju kao ustanove koje su povezane isključivo s knjigama i čitanjem (Buntak, 2020). Istina je potpuno suprotna, a knjižnica za svoj opstanak u današnjem društvu treba

poduzeti određene napore kako bi ojačala svoju ulogu u zajednici te kako bi bila prepoznata kao mjesto izvora novog znanja, tehnologije te kao svojevrsni „dnevni boravak“ i učeća organizacija u pravom smislu te riječi (Buntak, 2020).

„Osnovne smjernice na kojima počiva učeća organizacija jesu:

- jačanje stručnih i osobnih kompetencija knjižničara;
- poticanje učenja kao sastavnog dijela organizacije;
- kreativno organizacijsko (timsko) učenje;
- proaktivno rješavanje problema (nasuprot pasivnom prihvaćanju trenutnog stanja);
- međusobno informiranje i komuniciranje;
- organizacijska kultura: bliski međusobni odnosi, osjećaj zajedništva, briga za druge;
- vodstvo: zajednička vizija, suradnja;
- delegiranje poslova i odgovornosti.“ (Perkov, 2014, prema Sabolović-Krajina, 2015, str. 313)

Sve ovo zvuči jednostavnije nego što je izvedivo u praksi, posebno za knjižnice i arhive koji imaju dugu tradiciju, određene vrijednosti ugrađene u poslovanje te definiranu percepciju javnosti. Potrebno je puno truda i rada, a prije svega kvalitetno i kompetentno vodstvo i ozračje rada kojim se želi omogućiti da knjižnice i arhivi budu mjesta koja rade za ljude i s ljudima, koja ih pozivaju da se ostvare, nauče nešto nove i usude se na neke drugačije pothvate te u tom smislu ostvaruju svoje poslanje učeće organizacije. U ljudskom kapitalu, kao što su iskustvo, znanje, obrazovanje, razne vještine, motivacija i ideje nalazi se stabilnost u nestabilnom okruženju (Sabolović-Krajina, 2015). Sve to knjižnice i arhivi mogu i žele ponuditi svojim korisnicima te su mjesta izvora znanja i mnogih mogućnosti za učenje i razvijanje svakog pojedinca.

5.1. Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica

Kao primjer učeće organizacije, dokaz kako se može biti inovativan, kreativan i uspješan, nameće se Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica koja je kroz koncept i djelovanje učeće organizacije odgovorila na aktualne izazove društva, a kao što su razne nesigurnosti današnjice, nepredvidivosti i stalne promjene u okruženju u kojem se nalazimo (Sabolović-Krajina, 2015).

Svaka knjižnica ima svoje osnovne zadatke i poslanje kao što su nabava, obrada, omogućavanje korištenja građe, raspačavanje, a osim toga Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica vođena je motom „knjižnica je više od knjiga“ te „knjižnica otvorena svima“ i ide dalje od svojih osnovnih zadataka te pruža više svojoj zajednici (Sabolović-Krajina, 2015). Najprije, važno je naglasiti kako se posebna pažnja posvećuje digitalizaciji zavičajne kulturne baštine kako bi se očuvao lokalni identitet i integritet (Sabolović-Krajina, 2015). Nadalje, Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica primjer je kako se prihvaćanjem koncepta učeće organizacije može postići niz inovativnih ideja, osmisliti nove i kreativne programe za rad te tako biti primjer inovativnosti u Hrvatskoj i šire. Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica za svoj rad i inovacije dobila je niz priznanja, kako ona lokalna tako i međunarodna, te je često bila među izabranima za predstavljanja na IFLA-inim (*International Federation of Library Associations*) svjetskim kongresima (Sabolović-Krajina, 2015). Tako je dobila priznanje za otvaranje knjižnice novim korisničkim skupinama, a to su osobe oštećena vida, bebe i mala djeca te etnička zajednica Roma. U sklopu tih aktivnosti ostvarena je suradnja s Udrugom slijepih, Udrugom Roma te pedijatrijskim ordinacijama te su se povezali sa zdravstvenim stručnjacima u lokalnoj zajednici. Nadalje, kroz svoj su rad potaknuli nove oblike pismenosti, a to su rana i obiteljska pismenost, multikulturalna pismenost, multimedijalna te digitalna pismenost. Osim toga, sav svoj rad, iskustva te nova znanja djelatnici Knjižnice i čitaonice „Fran Galović“ Koprivnica rado prenose drugim stručnjacima, i to ne samo stručnjacima na području knjižničarstva, nego i svima zainteresiranima, kao što su predstavnici udruga te lokalnoj upravi i samoupravi i slično. Kroz sve ove primjere i rad Knjižnice i čitaonice „Fran Galović“ Koprivnica možemo uvidjeti kako se knjižnica može koristiti na niz inovativnih načina, prilagođena potrebama lokalne zajednice u kojoj djeluje te stvoriti nove programe i načine kojima se poboljšava i unaprjeđuje rad te tako donositi pozitivne društvene promjene (Sabolović-Krajina, 2015). Ovo je primjer učeće organizacije kakvom bi trebale biti sve knjižnice i arhivi, svojim radom trebali bi težiti inovativnosti i odgovaranju na potrebe lokalne zajednice u kojoj djeluju, otvaranju novim mogućnostima i poticanju svakog pojedinca na razvoj i napredak.

6. Empirijski dio

U empirijskom dijelu ovoga diplomskoga rada predstaviti će se način provođenja istraživanja, objasniti će se cilj samoga istraživanja te dobiveni rezultati. Na temelju dobivenih rezultata pokušati će se donijeti određeni zaključci te smjernice za budući rad. Osim toga, svoja promišljanja na provedeno istraživanje dat će i djelatnice knjižnice Gimnazije Požega, ravnateljica Gradske knjižnice Požega te djelatnik Arhivskog odjela u Požegi.

6.1. Predmet i cilj istraživanja

Predmet ovog istraživanja je dobiti uvid u razmišljanja i stavove učenika Gimnazije Požega o knjižnicama i arhivima današnjice. Samim istraživanjem žele se ispitati navike i mišljenja učenika Gimnazije Požega o knjižnicama i arhivima današnjice. Kako bi uloga knjižnica i arhiva trebala biti značajna za svakog pojedinca, osobito tijekom obrazovanja, ovim se istraživanjem željelo uvidjeti u kojoj mjeri, za učenike Gimnazije Požega, to stvarno i jest tako. Knjižnice i arhivi trebale bi imati važnu ulogu u obrazovanju svakog pojedinca te bi trebale biti uključene u školski plan i program, odnosno kurikulum. Istraživanjem će se dobiti uvid u to koliko aktivnosti knjižnica i arhiva dopiru do mladih, a osim toga za stručnjake u tom području ova će anketa pokazati što rade dobro ili loše, što trebaju poboljšati, koje su dodatne mogućnosti i slično. Nadalje, ovo istraživanje može biti korisno za dobivanje novih ideja i motivacije za rad s učenicima u ovim kulturnim ustanovama. Kako bi rad knjižnica i arhiva bio dobar potreban je stalan rad, uočavanje potreba zajednice u kojoj se djeluje, razumijevanje promjena koje se događaju u društvu, razmjena iskustava te uvid u korisničke potrebe. Mladi, kao vrlo posebna skupina korisnika, traže dodatnu pažnju i angažman, a putokaz za rad i napredak, zasigurno je uvid u njihova razmišljanja i stavove.

6.2. Način provođenja istraživanja

Istraživanje je provedeno anketnim upitnikom koji je osmišljen za potrebe ovoga diplomskoga rada. Prvi dio ankete odnosio se na opće podatke o učeniku. Drugi dio ankete činio je niz tvrdnji, a učenici su trebali zaokružiti u kojoj mjeri se s određenom tvrdnjom slažu ili ne slažu. Treći dio anketnog upitnika odnosio se na ispitivanje navika, korištenja usluga i odlazaka u navedene

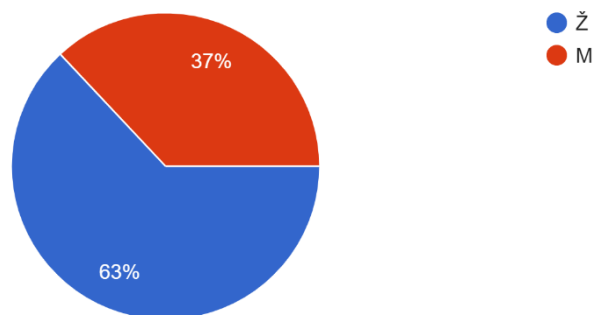
ustanove. Na kraju ankete, učenici su mogli napisati svoja razmišljanja o knjižnicama i arhivima. Nakon osmišljavanja ankete, knjižničarke školske knjižnice Gimnazije Požega, uputile su razrednike u provođenje i ciljeve ankete te su potom razrednici pozvali svoje učenike na ispunjavanje anketnog upitnika. Rješavanje anketnog upitnika bilo je dobrovoljno i anonimno. Anketni upitnik ispunilo je 119 učenika Gimnazije Požega, a školu pohađa 369 učenika. Anketu su učenici ispunjavali tijekom lipnja 2022. godine. Napravljena je putem internetskog obrasca te je bila lako dostupna, a za rješavanje je bilo potrebno desetak minuta. Sam odaziv je zadovoljavajući te se na osnovu popunjenih anketnih upitnika može dobiti uvid u način razmišljanja učenika Gimnazije Požega te njihove stavove o knjižnicama i arhivima današnjice.

6.3. Rezultati istraživanja

Kao što je već navedeno, prvi dio anketnog upitnika odnosio se na opće podatke o učeniku. U prvom pitanju tražilo se od učenika da odaberu koji su spol. Tako je u anketi sudjelovalo 63% učenica, odnosno 75 učenica te 37% učenika, što je 44 učenika. Na grafikonu (Slika 1) može se vidjeti taj omjer, a može se reći kako je takav odaziv bio očekivan. Pretpostavka je da se djevojčice više odazivaju i sklonije su sudjelovati u anketnim upitnicima te ovaj omjer ne iznenađuje. Iako je omjer u korist učenica, on nema značajan utjecaj na zaključivanje o razmišljanjima i stavovima učenika Gimnazije Požega o ovoj temi te se može dobiti uvid u stvarno stanje.

Spol:

119 odgovora

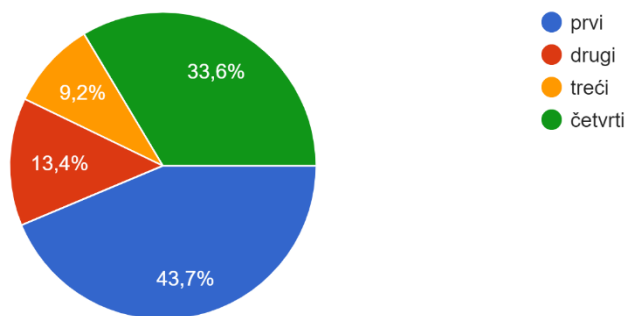

Slika 1: Omjer ispitanika prema spolu

Drugo pitanje anketnog upitnika odnosilo se na to koji razred ispitanik pohađa. U istraživanju je tako sudjelovalo 43,7% učenika prvog razreda (52 učenika), 13,4% učenika drugog razreda (16 učenika), 9,2% učenika trećeg razreda (11 učenika) te 33,6% učenika četvrtog razreda (40 učenika). Na Slici 2 može se vidjeti grafikon koji prikazuje prethodno navedene brojke u grafičkom obliku kako bi se dobio dojam kolika je razlika između sudjelovanja učenika pojedinih razreda u anketnom upitniku. Iako udjel učenika pojedinih razreda nije podjednako raspoređen, to nema značajan utjecaj na dobivene rezultate jer su svi učenici približnih godina, odrastaju u jednakom okruženju i dionici su iste lokalne zajednice. Najviše dobivenih odgovora dali su učenici prvih razreda što možemo pripisati njihovoj zainteresiranosti za događanja u društvu, svježini, zanosu i poletu koju u početku svoga srednjoškolskoga obrazovanja imaju. Iznimno je dobar odaziv učenika četvrtih razreda, posebno s obzirom na činjenicu kako su u vrijeme ispunjavanja anketnog upitnika bili u zadnjim danima svoga srednjoškolskoga obrazovanja te u pripremama za polaganje državne mature kako bi nastavili svoje obrazovanje. Odaziv drugih i trećih razreda nešto je slabiji, ali i dio učenika tih razreda dao je svoj doprinos sudjelovanjem u anketi. Za potrebe ove ankete nije toliko bitan odgovor na ovo pitanje te nije presudno imati jednak broj učenika svih razreda, važnije je dobiti uvid u razmišljanja i stavove generalno učenika Gimnazije Požega.

Koji razred pohađaš?

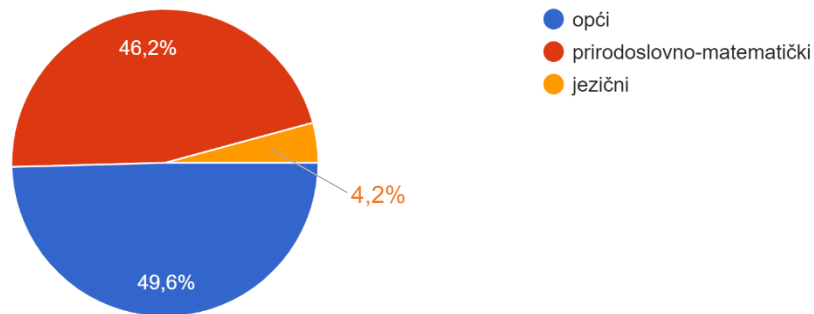
119 odgovora

Slika 2: Omjer ispitanika prema razredu koji pohađaju

Posljednje pitanje prvog dijela anketnog upitnika odnosilo se na usmjerenje koje učenik pohađa. Tako je u anketi sudjelovalo 49,6% učenika opće gimnazije, odnosno 59 učenika, zatim 46,2% učenika prirodoslovno – matematičke gimnazije, što je 55 učenika. Ovaj omjer je dosta dobar te je podjednak udio i jednog i drugog usmjerenja. U Gimnaziji Požega postoji i jezično usmjerenje, ali trenutno samo jedan razred i to četvrti razred jer se nekoliko godina nisu upisivali novi razredi toga usmjerenja. Upravo iz tog razloga ne iznenađuje jako slab odaziv učenika tog usmjerenja, samo 4,2%, a što je ukupno 5 osoba. Na Slici 3 prikazan je omjer sudjelovanja učenika određenog usmjerenja u anketnom upitniku.

Koji smjer pohađaš?
119 odgovora

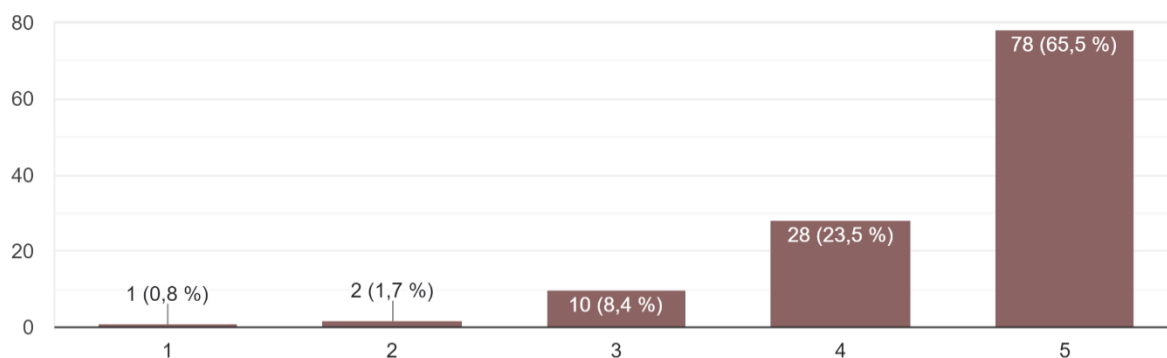

Slika 3: Omjer ispitanika prema usmjerenju

Nakon općeg dijela anketnoga upitnika, slijedio je dio u kojem su se pred ispitanicima nalazile određene tvrdnje, njih šesnaest, o knjižnicama i arhivima. Ispitanik je trebao zaokružiti u kojoj mjeri se s određenom tvrdnjom slaže od 1 do 5. Broj 1 značio je da se ispitanik uopće ne slaže, broj 2 da se djelomično ne slaže, broj 3 značio je niti se slažem niti se ne slažem, broj 4 djelomično se slažem, a broj 5 u potpunosti se slažem s navedenom tvrdnjom. Prva tvrdnja na koju su ispitanici trebali odgovoriti glasila je „Školska knjižnica korisno je mjesto za učenike.“. Na Slici 4 može se vidjeti grafički prikaz odgovora učenika. Možemo uočiti da se u velikoj mjeri učenici u potpunosti slažu s navedenom tvrdnjom, njih 78 ili 65,5%, a 28 učenika se djelomično slaže, što je 23,5%. S navedenom tvrdnjom se 10 učenika niti slaže niti ne slaže (8,4%), 2 učenika se djelomično ne slažu (1,7%), a samo 1 učenik se u potpunosti ne slaže (0,8%).

Školska knjižnica korisno je mjesto za učenike.

119 odgovora

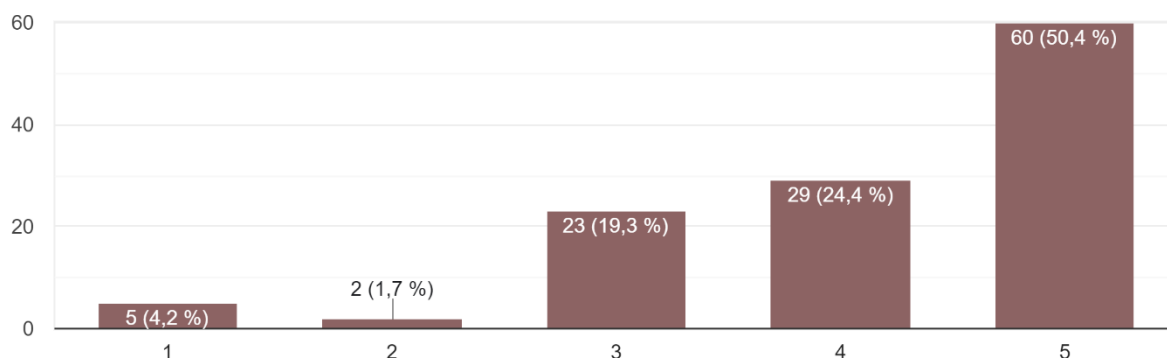

Slika 4: Omjer odgovora ispitanika na prvu tvrdnju

Druga tvrdnja s kojom su se učenici mogli složiti ili ne složiti bila je: „Školska knjižnica važno je mjesto u mojoj školi.“ S navedenom tvrdnjom u potpunosti se slaže 60 učenika, što je 50,4%, a djelomično se slaže 29 učenika ili 24,4% učenika koji su ispunjavali anketni upitnik. Na ovu tvrdnju 23 učenika ili 19,3% odgovorilo je da se niti slaže niti ne slaže. S tvrdnjom se djelomično ne slaže samo 2 učenika ili 1,7%, a uopće se ne slaže 5 učenika ili 4,2%. Na Slici 5 prikazani su odgovori učenika na ovu tvrdnju.

Školska knjižnica važno je mjesto u mojoj školi.

119 odgovora

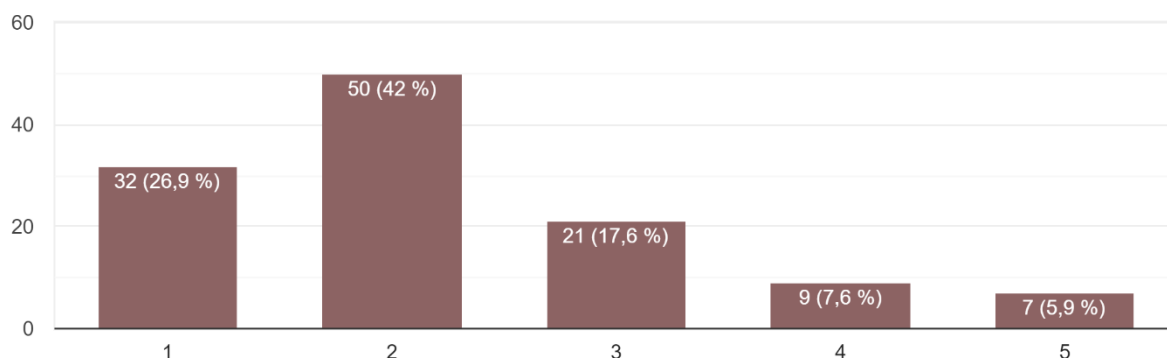

Slika 5: Omjer odgovora ispitanika na drugu tvrdnju

Treća tvrdnja na koju su učenici trebali dati svoj odgovor bila je: „Knjižnice služe samo za posuđivanje knjiga.“ S ovom tvrdnjom 32 učenika u potpunosti se ne slaže, što je 26,9%, a djelomično se ne slaže 50 učenika ili 42%. Niti se slaže niti se ne slaže s ovom tvrdnjom 21 učenik, što je 17,6%. S navedenom tvrdnjom 7 učenika u potpunosti slaže, a to je 5,9% te se 9 učenika djelomično slaže s navedenom tvrdnjom, odnosno 7,6%. Ovaj omjer može se vidjeti na grafičkom prikazu Slike 6.

Knjižnice služe samo za posuđivanje knjiga.

119 odgovora

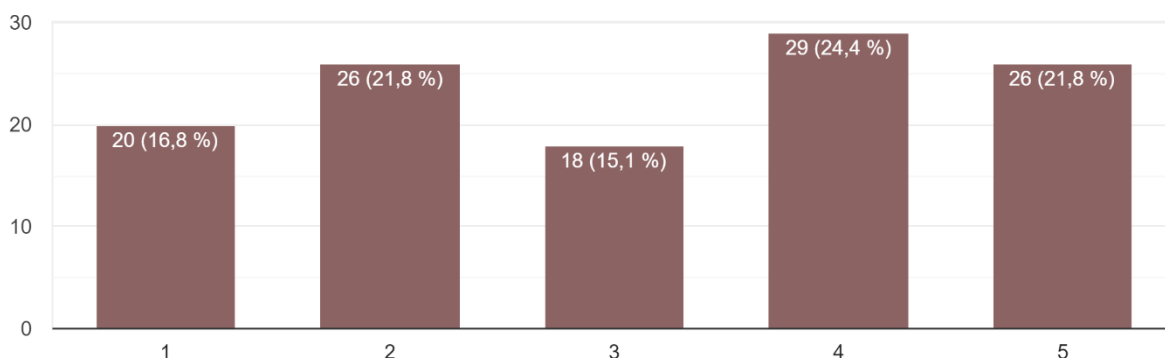

Slika 6: Omjer odgovora ispitanika na treću tvrdnju

Sljedeća tvrdnja na koju su učenici trebali odgovoriti, četvrta tvrdnja, glasila je: „Volim posjećivati knjižnicu (školsku ili gradsku) u svoje slobodno vrijeme.“ Kako su učenici odgovorili na ovo pitanje može se vidjeti na Slici 7. S tom tvrdnjom u potpunosti se slaže 26 učenika ili 21,8%, a 29 učenika djelomično se slaže, što je 24,4%. Nadalje, 18 učenika odgovorilo je s odgovorom niti se slažem niti se ne slažem s tvrdnjom, a to je 15,1%. Čak 26 učenika djelomično se ne slaže s tvrdnjom ili 21,8%, a 20 učenika navelo je kako se uopće ne slažu s tvrdnjom, što je 16,8%.

Volim posjećivati knjižnicu (školsku ili gradsku) u svoje slobodne vrijeme.

119 odgovora

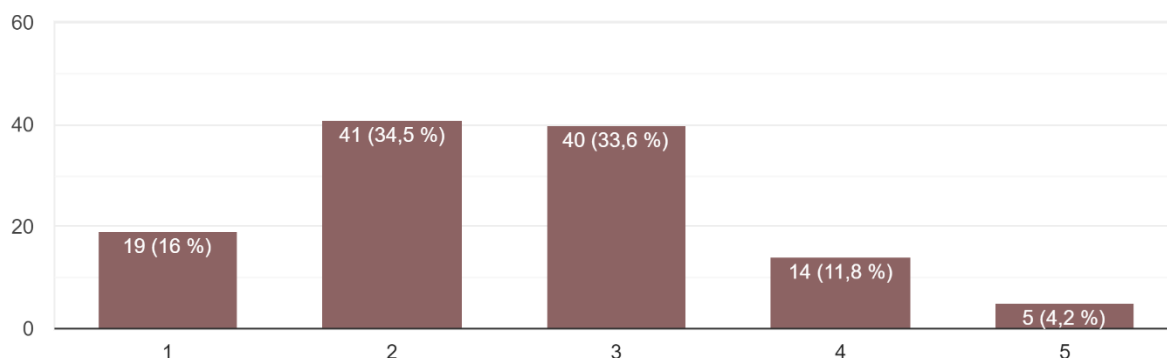
Slika 7: Omjer odgovora ispitanika na četvrtu tvrdnju

Peta tvrdnja glasila je: „Gradska knjižnica Požega mjesto je na koje u većoj mjeri idu odrasle osobe.“ Na Slici 8 prikazano je kako su učenici odgovorili na ovu tvrdnju. Najviše učenika odgovorilo je da se djelomično ne slaže s navedenom tvrdnjom, 34,5% ili 41 učenik, a vrlo sličan broj, njih čak 33,6% ili 40 učenika izabralo je odgovor niti se slažem niti se ne slažem. Nadalje, 19 učenika uopće se ne slaže s navedenom tvrdnjom, što je 16%. U potpunosti se slaže s tvrdnjom samo 5 učenika ili 4,2%, a djelomično se slaže 14 učenika ili 11,8%.

Gradska knjižnica Požega mjesto je na koje u većoj mjeri idu odrasle osobe.

119 odgovora

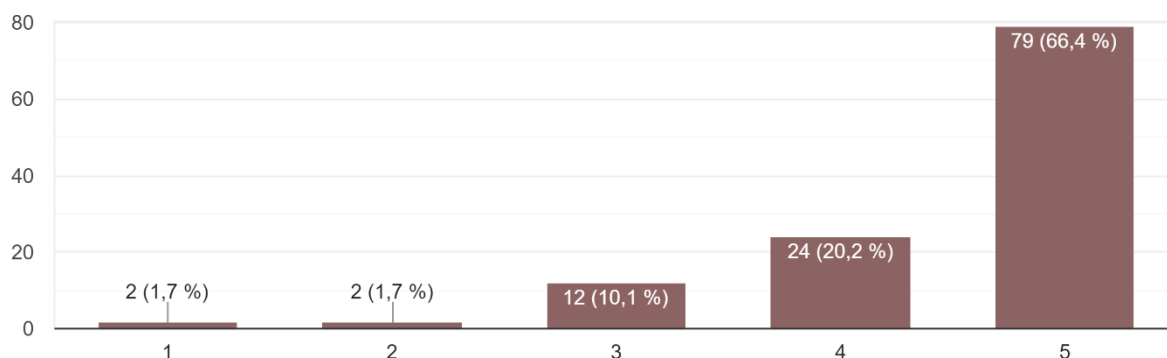

Slika 8: Omjer odgovora ispitanika na petu tvrdnju

Nadalje, šesta tvrdnja na koju su učenici trebali dati svoj odgovor bila je: „Gradska knjižnica Požega ima dobro razvijene usluge za mlade.“ Čak 79 učenika u potpunosti se slaže s navedenom tvrdnjom, što je 66,4%, a 24 učenika ili 20,2% djelomično se slaže s navedenom tvrdnjom. Samo 2 učenika uopće se ne slažu s tvrdnjom te se također 2 učenika djelomično ne slažu s tvrdnjom, a što je 1,7%. Preostalih 12 ispitanika niti se slaže niti se ne slaže s navedenom tvrdnjom te je to 10,1%. Odgovore na ovu tvrdnju možemo vidjeti i u grafičkom prikazu na Slici 9.

Gradska knjižnica Požega ima dobro razvijene usluge za mlade.

119 odgovora

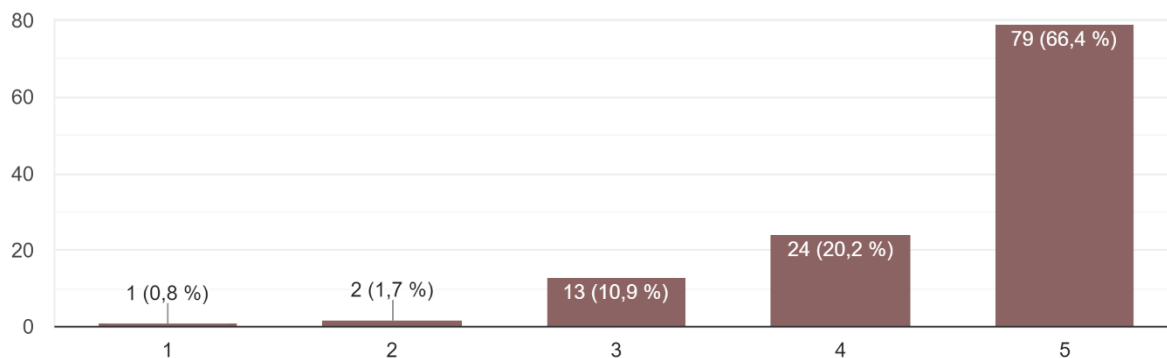

Slika 9: Omjer odgovora ispitanika na šestu tvrdnju

Na Slici 10 može se vidjeti kako su učenici odgovorili na sedmu tvrdnju, a koja glasi: „Gradska knjižnica Požega omogućuje mi da pronađem literaturu potrebnu za obrazovanje, ali i za slobodno vrijeme, odnosno za ono što me zanima.“ Na tu je tvrdnju 79 učenika odgovorilo da se u potpunosti slaže, što je 66,4%. Zatim, 24 ispitanika djelomično se slaže s tvrdnjom, što je 20,2%. Niti se slažem niti se ne slažem s tvrdnjom odgovor je koji je dalo 13 učenika, što je 10,9%. Samo 1 učenik uopće se ne slaže s navedenom tvrdnjom (0,8%), a 2 učenika djelomično se ne slažu s tvrdnjom (1,7%).

Gradska knjižnica Požega omogućuje mi da pronađem literaturu potrebnu za obrazovanje, ali i za slobodno vrijeme, odnosno za ono što me zanima.

119 odgovora

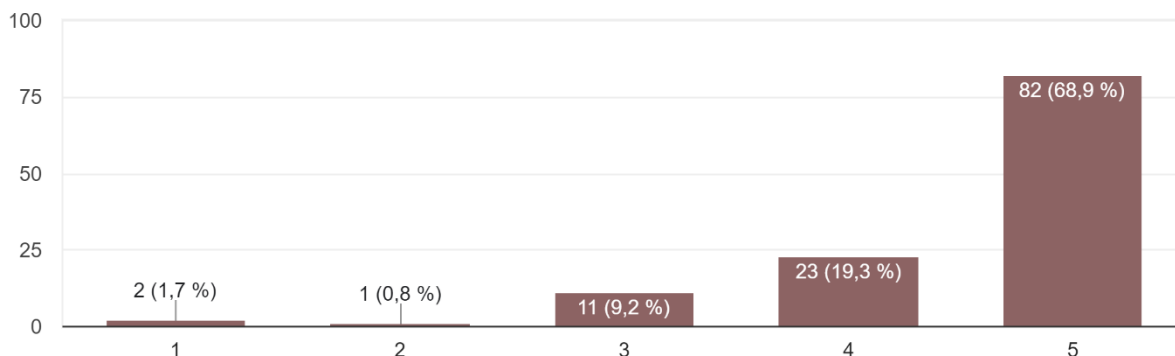

Slika 10: Omjer odgovora ispitanika na sedmu tvrdnju

Osma tvrdnja bila je: „Knjižnice su potrebne današnjem društvu.“, a na Slici 11 možemo vidjeti kako su na tu tvrdnju odgovarali učenici Gimnazije Požega. Na tu je tvrdnju 82 učenika odgovorilo da se u potpunosti slaže, a što je 68,9%. Nadalje, djelomično se s tvrdnjom slaže 23 učenika, odnosno 19,3%. S navedenom tvrdnjom 11 učenika se niti slaže niti ne slaže, što čini 9,2%. Samo 1 učenik djelomično se ne slaže s navedenom tvrdnjom (0,8%), a 2 učenika uopće se ne slažu s tvrdnjom (1,7%).

Knjižnice su potrebne današnjem društvu.

119 odgovora

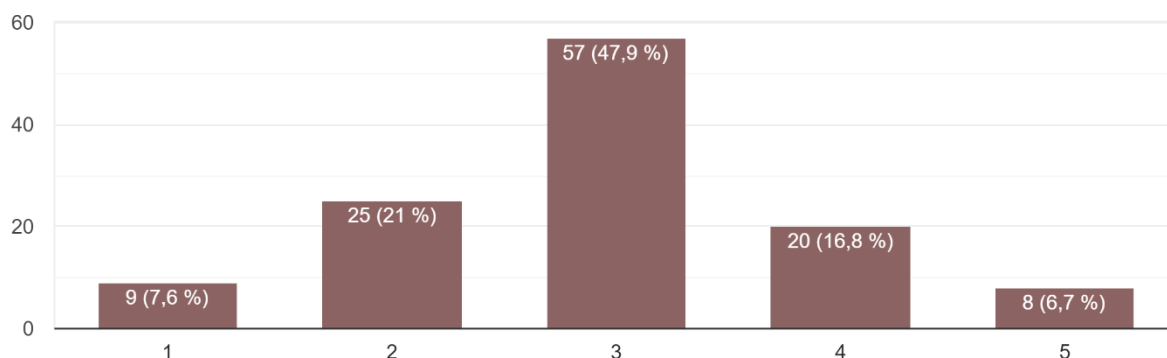

Slika 11: Omjer odgovora ispitanika na osmu tvrdnju

Na Slici 12 prikazan je odgovor učenika na tvrdnju koja je glasila: „Arhivi služe isključivo za čuvanje starih dokumenata.“ Na ovu je tvrdnju 8 učenika odgovorilo kako se u potpunosti slaže s njom, to je ukupno 6,7%. Djelomično se slaže 20 učenika s navedenom tvrdnjom, što je 16,8%. Veliki broj učenika, njih čak 57, što je 47,9% niti se slaže niti se ne slaže s navedenom tvrdnjom. Nadalje, djelomično se ne slaže 25 učenika s navedenom tvrdnjom, odnosno 21%, a u potpunosti se ne slaže 9 učenika, što je 7,6%.

Arhivi služe isključivo za čuvanje starih dokumenata.

119 odgovora

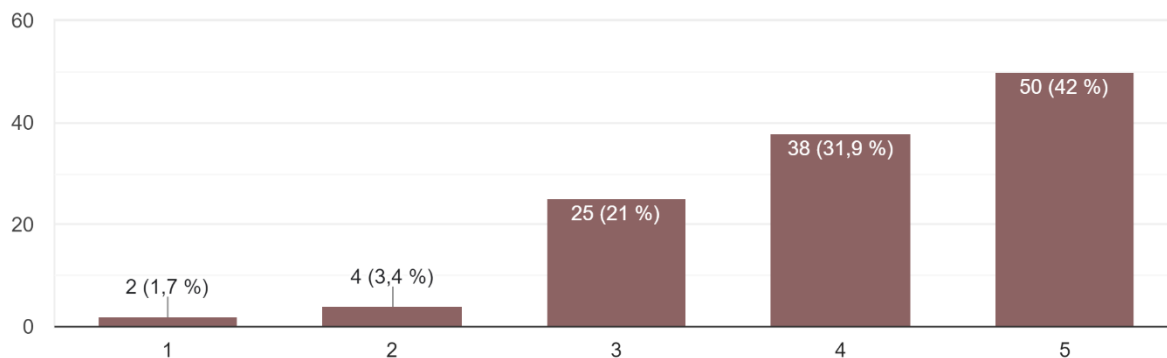

Slika 12: Omjer odgovora ispitanika na devetu tvrdnju

Nadalje, deseta tvrdnja glasila je: „Arhivi su važne državne i kulturne ustanove koje učenici trebaju upoznati za vrijeme svoga školovanja.“ Na tu je tvrdnju 50 učenika, a što čini 42% ispitanika, odgovorilo kako se u potpunosti slaže, dok se s tom tvrdnjom 38 učenika, što je 31,9%, djelomično slaže. Niti se slaže niti se ne slaže s navedenom tvrdnjom 25 učenika, odnosno 21% ispitanika. Djelomično se ne slaže 4 učenika ili 3,4%, a u potpunosti se ne slaže 2 učenika ili 1,7%. Grafički prikaz odgovora na ovo pitanje prikazan je na Slici 13.

Arhivi su važne državne i kulturne ustanove koje učenici trebaju upoznati za vrijeme svoga školovanja.

119 odgovora

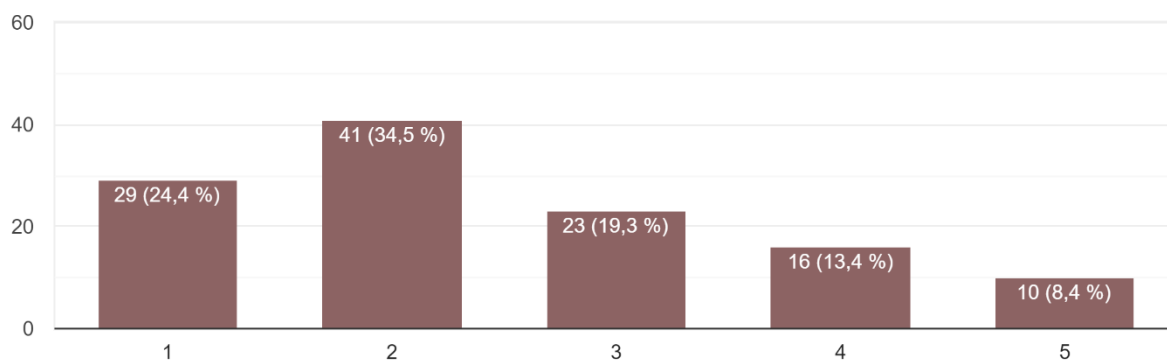

Slika 13: Omjer odgovora ispitanika na desetu tvrdnju

Sljedeća tvrdnja bila je: „Tijekom svoga obrazovanja učili smo o funkcijama, poslanju i ulozi arhiva u društvu.“ Odgovori na tu tvrdnju prikazani su na Slici 14, a može se vidjeti kako je samo 10 učenika odgovorilo kako se u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom, što je 8,4% ispitanika. Zatim, 16 učenika djelomično se slaže s navedenom tvrdnjom, odnosno 13,4%, a 23 učenika odgovorilo je kako se niti slaže niti ne slaže s navedenom tvrdnjom, što je 19,3% ispitanika. Veliki broj učenika, njih 41, odnosno 34,5%, odgovorilo je kako se djelomično ne slažu s tvrdnjom, a 29 učenika odgovorilo je kako se u potpunosti ne slažu s navedenom tvrdnjom, što je 24,4% ispitanika.

Tijekom svoga obrazovanja učili smo o funkcijama, poslanju i ulozi arhiva u društvu.

119 odgovora

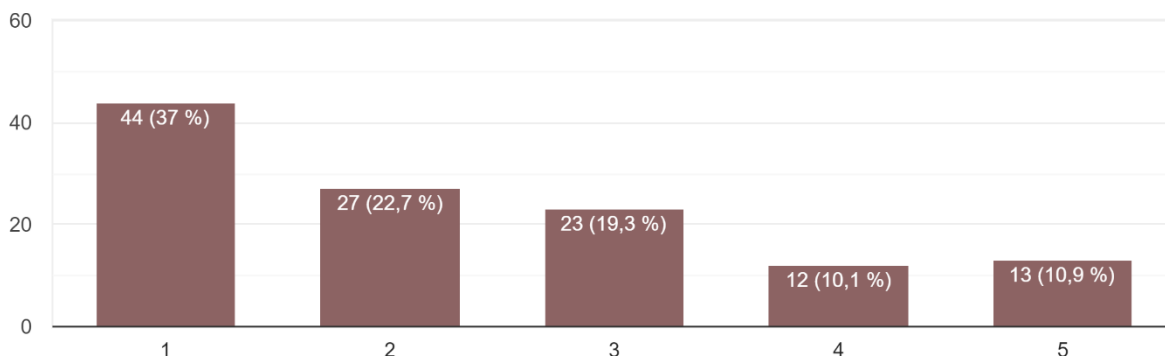

Slika 14: Omjer odgovora ispitanika na jedanaestu tvrdnju

Dvanaesta tvrdnja anketnog upitnika bila je: „Upoznat/upoznata sam s radom i djelovanjem arhivskih institucija u mom gradu.“ Možemo reći kako je mali postotak ispitanika odgovorio da se slaže s navedenom tvrdnjom, a to možemo uočiti i na Slici 15. Tako je 13 učenika odgovorilo kako se u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom, što je 10,9%, a 12 učenika djelomično se slaže s navedenom tvrdnjom, odnosno 10,1%. Zatim, 23 učenika niti se slaže niti se ne slaže s navedenom tvrdnjom, odnosno 19,3%. Najviše zabilježenih odgovora, njih 44 ili 37% bilo je za odgovor uopće se ne slažem, a 27 odgovora bilo je djelomično se ne slažem, što je 22,7%.

Upoznat/upoznata sam s radom i djelovanjem arhivskih institucija u mome gradu.

119 odgovora

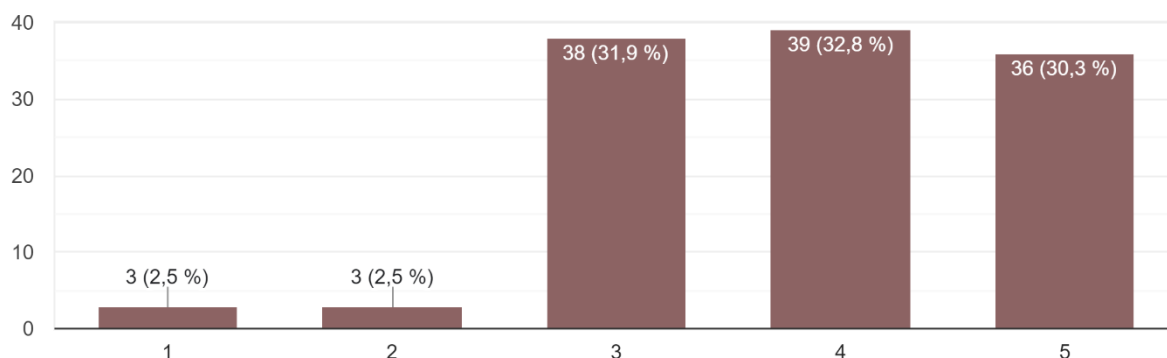
Slika 15: Omjer odgovora ispitanika na dvanaestu tvrdnju

Sljedeća tvrdnja glasila je: „Arhivi su potrebni današnjem društvu.“ Na tu je tvrdnju podjednako odgovora bilo u potpunosti se slažem, djelomično se slažem i niti se slažem niti se ne slažem. Najviše odgovora bilo je djelomično se slažem, njih 39, odnosno 32,8%. Zatim, 38 učenika ili 31,9% odgovorilo je kako se niti slaže niti ne slaže s navedenom tvrdnjom. U potpunosti se slaže 36 učenika, što je 30,3%. S navedenom tvrdnjom u potpunosti se ne slažem, a jednako kao i djelomično se ne slažem, odgovorilo je 3 učenika, odnosno 2,5% ispitanika. Omjer odgovora na ovo pitanje prikazan je na Slici 16.

Arhivi su potrebni današnjem društvu.

119 odgovora

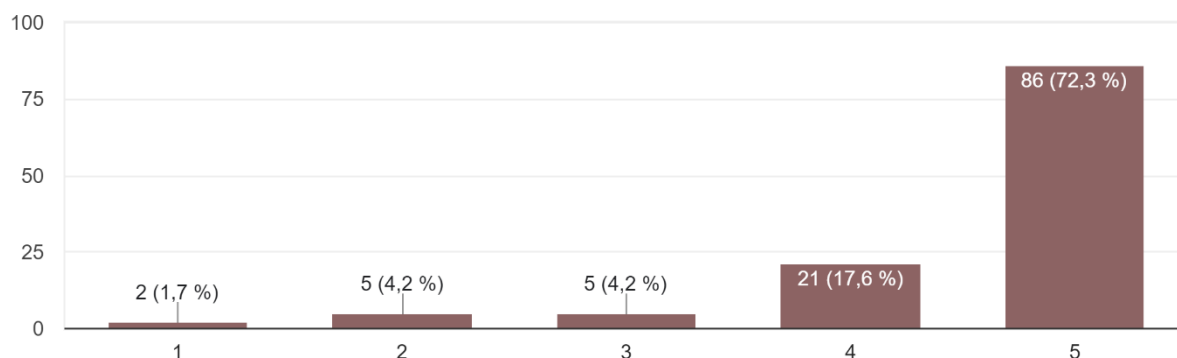

Slika 16: Omjer odgovora ispitanika na trinaestu tvrdnju

Četnaesta tvrdnja bila je: „Učenici su bolje upoznati s radom knjižnica nego arhiva.“ Čak 86 učenika odgovorilo je kako se u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom, što je 72,3%. Zatim, 21 učenik odgovorio je da se djelomično slaže s navedenom tvrdnjom, odnosno 17,6%. Vrlo mali broj učenika odgovorio je da se u potpunosti ne slaže s navedenom tvrdnjom, njih samo 2, što je 1,7%, a 5 učenika odgovorilo je da se djelomično ne slaže s navedenom tvrdnjom, odnosno niti se slaže niti se ne slaže s navedenom tvrdnjom, što je 4,2%. Omjer odgovora na ovo pitanje prikazan je na Slici 17.

Učenici su bolje upoznati s radom knjižnica nego arhiva.

119 odgovora

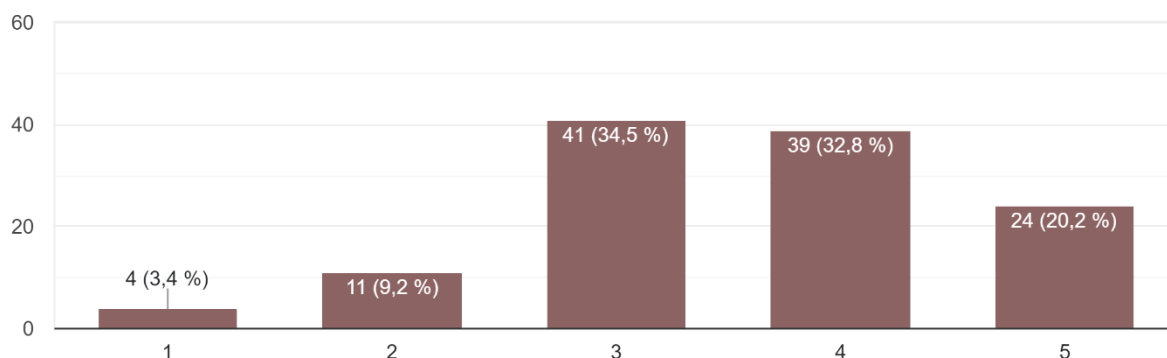

Slika 17: Omjer odgovora ispitanika na četrnaestu tvrdnju

Nadalje, sljedeća tvrdnja glasila je: „Knjižnice i arhivi zanimljiva su mjesta za mlade.“ Na tu je tvrdnju najviše odgovora bilo niti se slažem niti se ne slažem, čak 41 učenik odgovorio je tim odgovorom na ovu tvrdnju, što je ukupno 34,5%. Zatim, 39 učenika odgovorilo je kako se djelomično slažu s navedenom tvrdnjom, a što čini 32,8%, dok je 24 učenika odgovorilo kako se u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom, odnosno 20,2%. Samo 4 učenika odgovorila su kako se uopće ne slažu s navedenom tvrdnjom, odnosno 3,4%, a 11 učenika djelomično se ne slaže s navedenom tvrdnjom ili 9,2% ispitanika. Grafički prikaz na Slici 18 prikazuje kako su učenici odgovorili na ovu tvrdnju, odnosno jesu li se slagali s njom ili ne.

Knjižnice i arhivi zanimljiva su mjesta za mlade.

119 odgovora

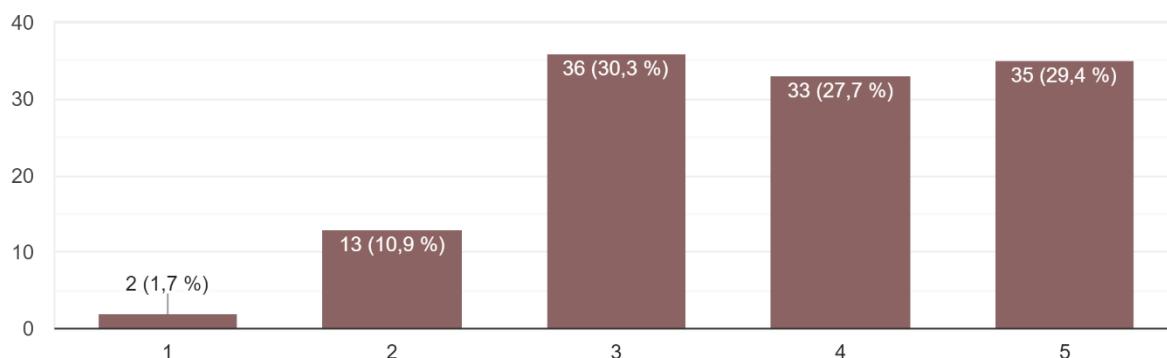

Slika 18: Omjer odgovora ispitanika na petnaestu tvrdnju

Posljednja tvrdnja ovog dijela anketnog upitnika bila je: „Knjižnice i arhivi imaju značajnu ulogu u današnjem društvu.“ Također je i na ovu tvrdnju najčešći odgovor bio niti se slažem niti se ne slažem, tako je odgovorilo 36 učenika ili 30,3% ispitanika. Zatim, slijedi odgovor u potpunosti se slažem, a taj odgovor dalo je 35 učenika, što je 29,4%, dok je odgovor djelomično se slažem dalo 33 učenika ili 27,7%. Najmanje odgovora bilo je uopće se ne slažem, samo 2 učenika tako su odgovorila, što čini 1,7% ispitanika. Odgovor djelomično se ne slažem dalo je 13 učenika ili 10,9%. Kako izgleda omjer pojedinih odgovora na ovu tvrdnju može se vidjeti na Slici 19.

Knjižnice i arhivi imaju značajnu ulogu u današnjem društvu.

119 odgovora

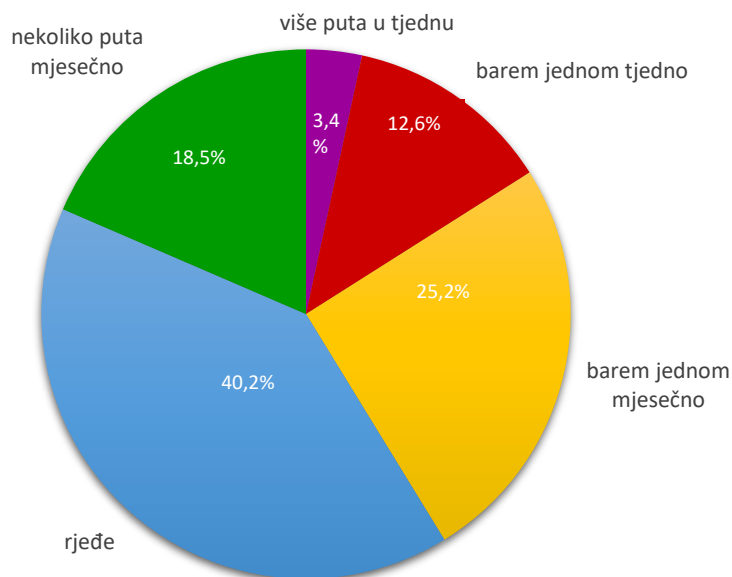

Slika 19: Omjer odgovora ispitanika na šesnaestu tvrdnju

Nakon toga, sljedeći dio anketnog upitnika odnosio se na određene navike i ponašanja učenika vezana uz knjižnice i arhive te na sudjelovanje u određenim aktivnostima koje se provode u tim kulturnim ustanovama. Na ta su pitanja učenici mogli odabrati jedan ili više odgovora koji se odnosio na njih ili su svojim riječima trebali napisati kratki odgovor. Prvi dio ovog dijela anketnog upitnika odnosio se na pitanja vezana uz knjižnice, a drugi dio na pitanja vezana uz arhive. Tako je prvo pitanje bilo koliko često učenik posjećuje školsku knjižnicu, a ponuđeni odgovori bili su svakodnevno, više puta u tjednu, barem jednom tjedno, nekoliko puta mjesečno, barem jednom mjesečno, rjeđe te je bilo moguće napisati vlastiti odgovor ukoliko ništa od navedenog nije točno za ispitanika. Najviše odgovora bilo je rjeđe, a taj odgovor dalo je 45 učenika, što je 37,8%. Zatim, barem jednom mjesečno, tako je odgovorilo 30 učenika ili 25,2%. Odgovor nekoliko puta mjesečno dalo je 22 učenika, što je 18,5%. Nadalje, 15 učenika odgovorilo je kako knjižnicu posjećuje barem jednom tjedno, a to je 12,6% ispitanika. Odgovor više puta u tjednu dalo je 4 učenika ili 3,4%. Mogućnost upisivanja vlastitog odgovora iskoristila su 3 učenika te su napisali odgovore: samo kada mi treba lektira (1 učenik ili 0,8%), nikad (1 učenik ili 0,8%) te jednom ili dvaput u školskoj godini (1 učenik ili 0,8%), a ti se odgovori mogu pridružiti odgovorima rjeđe. Grafički prikaz odgovora na ovo pitanje može se vidjeti na Slici 20.

Školsku knjižnicu posjećujem:

119 odgovora

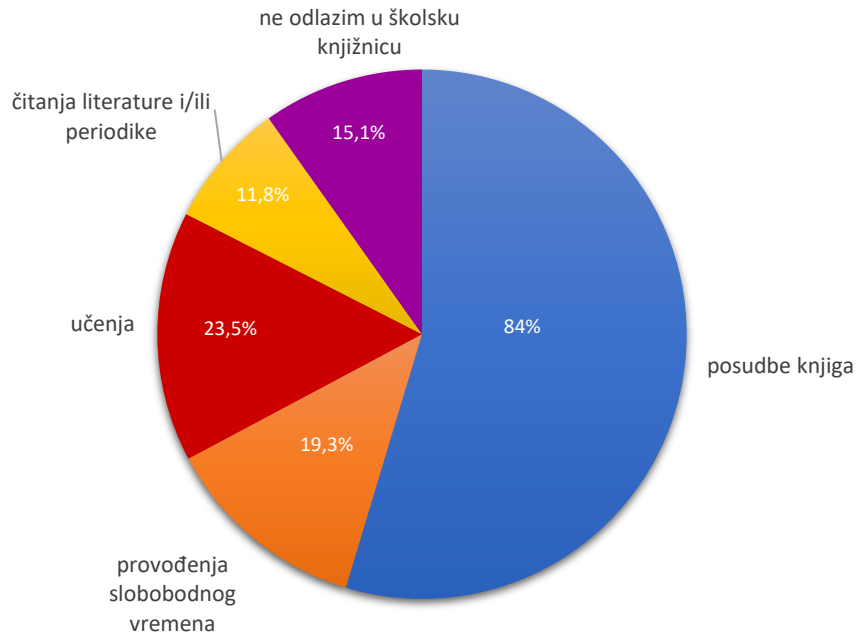

Slika 20: Omjer ispitanika prema učestalosti posjećivanja školske knjižnice

Sljedeće pitanje odnosilo se na razlog odlaska u školsku knjižnicu, a učenik je mogao odabrati jedan ili više odgovora koji su točni za njega ili napisati vlastiti odgovor. Ponuđeni odgovori bili su: posudba knjiga, provođenje slobodnog vremena, učenje, čitanje literature i/ili periodike te ne odlazim u školsku knjižnicu. Iz ukupnog broja odgovora jasno je kako su pojedini učenici birali više odgovora. Tako je zabilježeno 183 odgovora učenika, od kojih se 100 odgovora odnosi na posudbu knjiga (84%), 23 učenika odabralo je odgovor radi provođenja slobodnog vremena (19,3%), a 28 učenika odgovorilo je radi učenja nakon nastave (23,5%). Odgovor radi čitanja literature i/ili periodike odabralo je 14 učenika (11,8%), dok je čak 18 učenika odabralo kako ne odlazi u školsku knjižnicu (15,1%). Na Slici 21 navedeni odgovori mogu se vidjeti u grafičkom prikazu.

U školsku knjižnicu odlazim radi:

119 odgovora

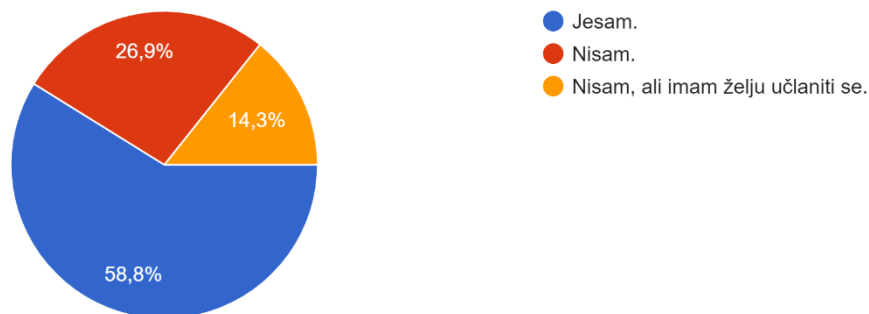

Slika 21: Odgovori ispitanika s obzirom na razlog odlaska u školsku knjižnicu

Sljedećih nekoliko pitanja odnosilo se na Gradsku knjižnicu Požega, a prvo pitanje glasilo je: „Jesi li učlanjen/učlanjena u Gradsku knjižnicu Požega?“ Na Slici 22 možemo vidjeti grafički prikaz odgovora ispitanika na to pitanje. Od ukupnog broja ispitanika, njih 119, 70 učenika učlanjeno je u Gradsku knjižnicu Požega, što je 58,8% ispitanih učenika. Njih 17 ili 14,3% nije učlanjeno, ali ima želju učlaniti se, a 32 učenika ili 26,9% nije učlanjeno u Gradsku knjižnicu Požega.

Jesi li ućlanjen/ućlanjena u Gradsku knjiŹnicu PoŹega?

119 odgovora

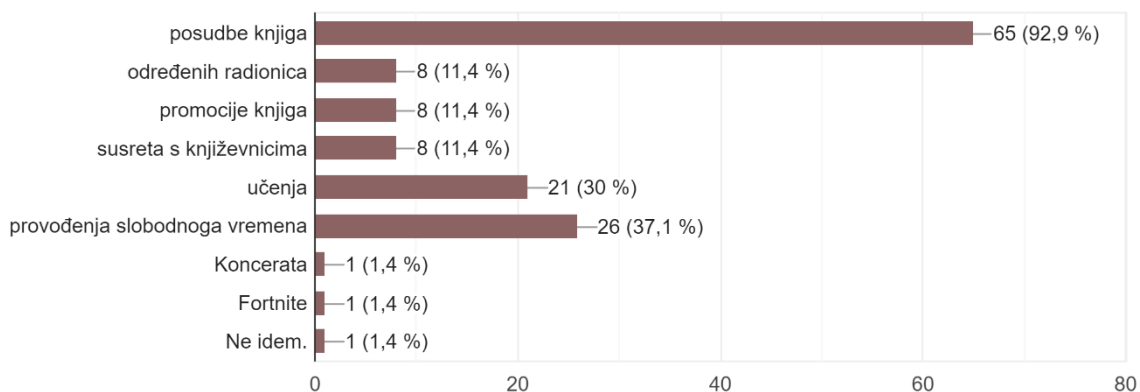

Slika 22: Omjer ispitanika s obzirom na ćlanstvo u Gradskoj knjiŹnici PoŹega

Nakon prethodnog pitanja uslijedila su pitanja samo za one ućenike koji su ćlanovi Gradske knjiŹnice PoŹega. Tako ih se pitalo kada i zbog ćega odlaze u Gradsku knjiŹnicu PoŹega, a ponućeni odgovori bili su posudba knjiga, odlazak na radionice, promocija knjiga, susreti s knjiŹevnicima, ućenje, provoćenje slobodnog vremena te je postojala mogućnost upisivanja vlastitog odgovora. I na ovom se pitanju moglo odabrati viće odgovora, a Źto je i vidljivo iz ukupnog broja odgovora koji iznosi 139 odgovora. Najviće odgovora bilo je radi posudbe knjiga, taj odgovor dalo je 65 ućenika, Źto ćini 92,9%. Zatim, drugi najćeći odgovor bio je radi provoćenja slobodnog vremena, tako je odgovorilo 26 ućenika ili 37,1% ispitanika. Odgovor radi ućenja odabrao je 21 ućenik ili 30%. Po 8 odgovora ili 11,4% bilo je za odgovore radi odrećenih radionica, promocija knjiga te susreta s knjiŹevnicima. Osim toga, 3 ućenika upisala su vlastiti odgovor, tako je jedan ućenik napisao da ide radi koncerata, jedan radi Fortnitea, a jedan kako ne ide. Grafićki prikaz odgovora na ovo pitanje nalazi se na Slici 23.

U Gradsku knjižnicu Požega odlazim radi:

70 odgovora

Slika 23: Odgovori ispitanika s obzirom na razlog odlaska u Gradsku knjižnicu Požega

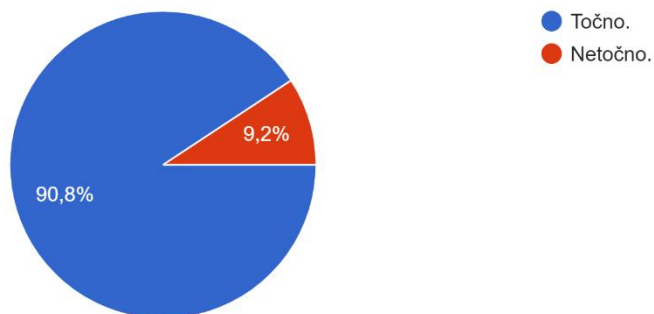
Sljedeće pitanje za učenike članove Gradske knjižnice Požega bilo je navesti neke od aktivnosti, radionica ili događanja u Gradskoj knjižnici Požega na kojima su ili sudjelovali ili sudjeluju i dalje. Ovo pitanje nije bilo obavezno te je tako od 70 ispitanika koji su članovi Gradske knjižnice Požega, njih 25 napisalo svoje odgovore. U Prilogu 1 mogu se vidjeti odgovori 25 učenika na ovo pitanje. Odgovori učenika na ovo pitanje bili su razni, bilo je mnogo onih koji su napisali kako nisu sudjelovali u aktivnostima ili se ne sjećaju na kojima su sudjelovali. Jedan od odgovora bio je: „Čitateljski klub Č&Č, Noć knjige, izložbe u knjižnici, predstavljanje knjige "Novac, materino uputstvo za upotrebu", a drugi: “promocija knjige požeške književnice, izložba radova (fotogalerija) Požeških fotografa...”. Neki od odgovora bili su i Noć knjige, čitateljski klub, koncerti, klub Fotkam i slično, a u Prilogu 1 mogu se vidjeti svi odgovori.

Nakon toga, slijedila su pitanja vezana uz arhivske institucije, a prvo pitanje odnosilo se na tvrdnju: „U Požegi postoji arhivska institucija.“. Ispitanici su trebali odabrati slažu li se ili ne s navedenom tvrdnjom, odnosno smatraju li ju točnom ili netočnom. Navedenu tvrdnju 108 učenika smatra točnom, odnosno 90,8% učenika, a 11 učenika netočnom, odnosno 9,2%. Na Slici 24 možemo vidjeti kako izgleda grafički prikaz odgovora na ovo pitanje.

U Požegi postoji arhivska institucija.

119 odgovora

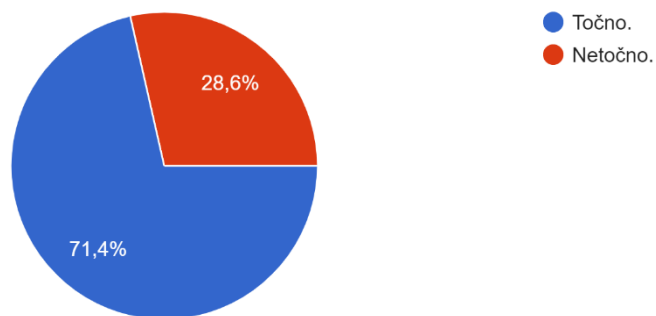

Slika 24: Omjer slaganja ispitanika s tvrdnjom „U Požegi postoji arhivska institucija.“

Zatim, sljedeće pitanje bilo je: „Arhivski odjel u Požegi sastavni je dio Državnog arhiva u Slavonskom Brodu?“ Na tu je tvrdnju 85 učenika odgovorilo kako ju smatra točnom, odnosno 71,4%, a 34 učenika smatraju tu tvrdnju netočnom, što je 28,6% ispitanih učenika. Na Slici 25 prikazano je kako su učenici odgovorili na ovo pitanje.

Arhivski odjel u Požegi sastavni je dio Državnog arhiva u Slavonskom Brodu?

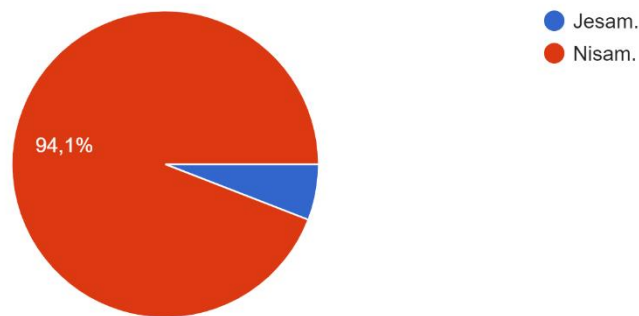
119 odgovora

Slika 25: Omjer odgovora ispitanika na pitanje: „Arhivski odjel u Požegi sastavni je dio Državnog arhiva u Slavonskom Brodu?“

Nadalje, sljedeće pitanje bilo je: „Jesi li ikada posjetio/posjetila Arhivski odjel u Požegi?“ Na to je pitanje čak 112 ispitanika, odnosno 94,1% ispitanih učenika odgovorilo kako nije posjetilo Arhivski odjel u Požegi, dok je samo 7 učenika, što je 5,9% ispitanih učenika posjetilo Arhivski odjel u Požegi. Na Slici 26 prikazano je kako su učenici odgovorili na navedeno pitanje.

Jesi li ikada posjetio/posjetila Arhivski odjel u Požegi?
119 odgovora

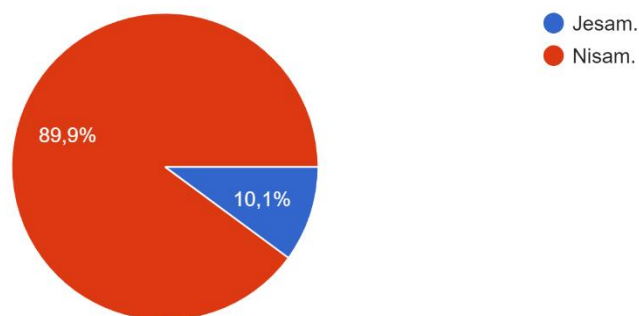
Slika 26: Omjer ispitanika koji su/nisu posjetili Arhivski odjel u Požegi

Nakon toga pitanja, za one ispitanike koji su naveli kako su posjetili Arhivski odjel u Požegi, sljedeće pitanje bilo je navesti kojom su ga prigodom posjetili. Na to je pitanje odgovorilo četvero učenika od sedam koji su naveli kako su posjetili Arhivski odjel u Požegi. Tako je dvoje učenika navelo kako su posjetili Arhivski odjel za potrebe izvannastavne školske aktivnosti Krug, a dvoje kako su išli sa školom, a to se odnosi na određeni nastavni posjet, ali nije poznato u sklopu nastave kojeg predmeta je bilo organizirano.

Sljedeće pitanje glasilo je: „Jesi li ikada posjetio/posjetila neku drugu arhivsku ustanovu?“ Na to pitanje 107 ispitanika ili 89,9% ispitanih učenika odgovorilo je kako nije posjetilo neku drugu arhivsku instituciju, a 12 učenika, što je 10,1% posjetilo je neku drugu arhivsku instituciju. Grafički prikaz odgovora na to pitanje nalazi se na Slici 27.

Jesi li ikada posjetio/posjetila neku drugu arhivsku ustanovu?

119 odgovora

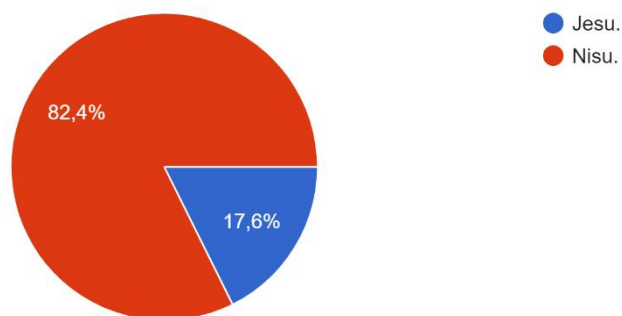
Slika 27: Omjer ispitanika koji su/nisu posjetili neku drugu arhivsku ustanovu

Sljedeće pitanje odnosilo se samo na one učenike koji su na prethodno pitanje odgovorili kako su posjetili neku drugu arhivsku instituciju te se od njih tražilo da imenuju određenu arhivsku instituciju koju su posjetili. Odgovor na ovo pitanje nije bio obavezan, a dala su ga tri učenika od dvanaest koji su naveli kako su posjetili neku drugu arhivsku instituciju. Od ta tri odgovora dva odgovora bili su kako ne mogu navesti arhivsku instituciju, a odgovor jednog učenika ili učenice glasio je „Muzej, s profesoricom iz umjetnosti.“

Posljednje obavezno pitanje anketnog upitnika bilo je: „Jesu li za tebe knjižnice i arhivi istovrsne ustanove?“ Kako su učenici odgovorili na to pitanje može se vidjeti na Slici 28. Naime, 98 učenika izjasnilo se kako za njih knjižnice i arhivi nisu istovrsne ustanove, što je 82,4% ispitanih učenika. Preostalih 21 ispitanih učenika odgovorilo je kako za njih knjižnice i arhivi jesu istovrsne ustanove, što je 17,6% ispitanih učenika.

Jesu li za tebe knjižnice i arhivi istovrsne ustanove?

119 odgovora

Slika 28: Omjer odgovora ispitanika na pitanje: „Jesu li za tebe knjižnice i arhivi istovrsne ustanove?“

Nakon toga pitanja, za one učenike koji su odgovorili kako knjižnice i arhivi za njih nisu istovrsne ustanove slijedilo je pitanje da, ukoliko mogu, objasne razliku između knjižnica i arhiva po njihovom mišljenju. Odgovori učenika bili su razni, nekolicina nije znala objasniti razliku, ali među ponuđenim odgovorima našlo se i kvalitetnih promišljanja. Tako je primjerice jedan odgovor glasio: „Po mome mišljenju, razlika između knjižnice i arhiva jest ta da knjižnice dopuštaju posuđivanje objavljenih djela i knjiga dok arhiva čuva i pohranjuje djela kako bi javnost mogla doći i vidjeti ih, ali ne i posuditi.“ Zatim, jedna je učenica napisala: „Knjižnice imaju i znanstveni i zabavni sadržaj, dok arhivi služe za pristup činjenicama i objektivnije su okrenuti. Knjižnica ima knjižničare i raspored polica, estetsko uređenje.. dok za arhive nisam upućena.“ Nadalje, jedan odgovor glasio je: „Knjižnice su namijenjene djeci i odraslima, čitanju te provođenju slobodnog vremena ondje, no u arhivima se čuvaju stari zapisi i knjige te dokumenti kojima nema svatko pristup.“ Svi odgovori ispitanika mogu se vidjeti u Prilogu 2, a opći dojam nakon pročitanih odgovora ispitanika je kako arhive smatraju zatvorenijima, manje dostupnima, specijalizirane za čuvanje starih dokumenata, dok je knjižnica dostupnije mjesto s više sadržaja. Ipak, pokazalo se kako postoje učenici koji jako dobro razumiju ovu temu te je pohvalan konkretan i sveobuhvatan odgovor jednog ispitanika, a koji glasi: „Knjižnice su javne ustanove kojima svi imaju pristup te u njima posuđujemo književna djela pisana kroz povijest te možemo pronaći različite literature za pisanje istraživanja i pomoć za zadaće i drugo. Većinom se može posuditi filmska i glazbena građa te čak i gledati filmove u knjižnici. Arhiv

je javna državna ustanova s ograničenim pristupom. Tamo se nalaze gospodarski i politički dokumenti koje treba čuvati. Naš dolazak trebamo najaviti te nas prati arhivar koji zna gdje se što nalazi. Također ne smijemo ništa ponijeti sa sobom već ako je potrebno, i omogućeno, kopirati.“

Posljednje pitanje anketnog upitnika nije bilo obavezno, a ukoliko su željeli učenici su mogli napisati neki svoj komentar, razmišljanje ili određenu poruku vezanu za istraživanje i temu kojom se bavilo tijekom anketnog upitnika. Tako je 36 učenika dalo svoj odgovor na ovo pitanje, a iz odgovora se uglavnom može zaključiti kako su učenici bolje upoznati s radom knjižnica te za njih knjižnica predstavlja važno mjesto. Nadalje, pokazalo se kako su učenici manje upoznati s radom arhiva, a što nam govori odgovor: „Učenici trebaju biti upoznatiji s radom arhiva“. Ispitanici se slažu kako su ove kulturne ustanove važne te kako treba raditi na njihovoj otvorenosti i djelovanju u društvu: „Smatram da su to izuzetno važne ustanove koje se sve manje posjećuju“ te „Ljude, pogotovo djecu, treba upoznati malo pobliže sa arhivima, ali i knjižnicama jer ja sam znam jako malo o tome“. Svi ponuđeni odgovori na ovo pitanje te komentari ispitanika mogu se vidjeti u Prilogu 3.

6.4. Zaključak istraživanja

Kao zaključak provedenog istraživanja može se reći kako su rezultati provedenog anketnog upitnika očekivani, ipak dali su uvid u razmišljanja i stavove učenika Gimnazije Požega te mogu poslužiti kako bismo uvidjeli kako današnje generacije mladih razmišljaju, koliko su uključene u aktivnosti knjižnica i arhiva te kojim smjerom dalje raditi i razvijati usluge. Tako se pokazalo da većina ispitanika smatra školske knjižnice korisnim i važnim mjestom u školi. Ispitanici su se uglavnom izjasnili kako knjižnica za njih nije samo mjesto za posuđivanje knjiga. Anketnim upitnikom pokazalo se kako su navike posjećivanja te provođenja slobodnoga vremena u knjižnicama vrlo raznolike među ispitanicima. Iz toga možemo zaključiti kako polovina ispitanika ne voli posjećivati knjižnicu, a dosta je i onih koji se niti slažu niti ne slažu s tom tvrdnjom. To je vrlo zabrinjavajuć podatak jer se učenici ne znaju izjasniti i izraziti kakva su mjesta knjižnice za njih te vole li ih posjećivati ili ne. Indiferentni učenik najteži je učenik jer nije lako odgonetnuti koliko je nezadovoljan određenim uslugama, želi li da se nešto promijeni ili jednostavno nema

želje ni volje posjećivati knjižnice. Ukoliko se dođe do spoznaje što nije dobro onda se mogu poduzeti koraci kako bi se to što nije dobro promijenilo i poboljšalo, a bez izraženog mišljenja to je nemoguće učiniti. Isto tako, velik broj učenika izjasnio se kako se niti slaže niti ne slaže s tvrdnjom kako je Gradska knjižnica Požega mjesto na koje u većoj mjeri idu odrasle osobe. Iz toga ne možemo zaključiti kako ispitanici percipiraju Gradsku knjižnicu Požega te žele li neke nove i drugačije aktivnosti ili jednostavno nisu upoznati s postojećim aktivnostima. Ipak, veliki broj ispitanika ne slaže se s tvrdnjom kako je Gradska knjižnica Požega mjesto na koje u većoj mjeri idu odrasle osobe, a što je vrlo pozitivan i ohrabrujući rezultat. To govori u prilog tome da su ispitanici upoznati s aktivnostima, radionicama i mogućnostima koje Gradska knjižnica Požega priprema za njih te da sudjeluju u istima. Ispitanici uglavnom smatraju kako Gradska knjižnica Požega ima dobro razvijene usluge za mlade te da je to mjesto gdje mogu pronaći literaturu potrebnu za obrazovanje, kao i za slobodne vrijeme, odnosno ono što ih zanima. Većina učenika izjasnila se kako se slaže da su knjižnice potrebne današnjem društvu.

Ukoliko se osvrnemo na tvrdnje vezane uz arhive možemo uočiti nešto slabije rezultate te manju upoznatost i povezanost s tim kulturnim ustanovama. Na tvrdnju „Arhivi služe isključivo za čuvanje starih dokumenata“ najviše je ispitanika odgovorilo kako se niti slaže niti ne slaže s navedenom tvrdnjom. Taj podatak možemo interpretirati na način da ispitanici nisu upoznati s ulogom i poslanjem arhiva te je u skladu s time najviše takvih odgovora. Nadalje, većina ispitanika se u potpunosti ili barem djelomično slaže kako su arhivi institucije o kojima bi učenici trebali učiti te ih upoznati za vrijeme svoga školovanja, a isto tako većina ispitanika izjasnila se kako smatra da tijekom svoga obrazovanja nisu učili o funkcijama, poslanju i ulozi arhiva u društvu te kako nisu upoznati s radom i djelovanjem arhivskih institucija u vlastitom gradu. Svi ovi rezultati govore nam u prilog tome da su arhivske institucije premalo zastupljene tijekom obrazovanja, da se o njima malo govori te da ih se rijetko posjećuje. Tvrdnja kako su arhivi potrebni današnjem društvu imala je velik broj ispitanika koji se slažu s njom, ali i velik broj koji se niti slažu niti ne slažu s navedenom tvrdnjom. Osim toga, velika većina ispitanika smatra kako je bolje upoznata s radom knjižnica nego arhiva. Iz svih navedenih odgovora prevladava dojam neodređenosti i nepovezanosti s arhivskim ustanovama te je puno više odgovora niti se slažem niti se ne slažem na pitanja vezana uz arhivske institucije što je svakako dokaz manje upućenosti i upoznatosti s arhivima u odnosu na knjižnice. Tvrdnja kako su knjižnice i arhivi zanimljiva mjesta za mlade

dobila je dosta odgovora niti se slažem niti se ne slažem, a osim toga ispitanici se uglavnom slažu s tvrdnjom. Tu možemo uočiti određenu podijeljenost učenika, ali je pozitivno što nema mnogo onih koji se ne slažu s tom tvrdnjom. Ukoliko se pravilno pristupi i poduzme određene korake mladi se mogu privući u knjižnice i arhive te zavoljeti te institucije. Iz provedenog istraživanja može se zaključiti kako mladi nisu sigurni i nije im u potpunosti jasno poslanje, uloga i funkcija knjižnica i arhiva jer je značajan broj ispitanika odgovorio kako se niti slaže niti ne slaže s tvrdnjom da knjižnice i arhivi imaju značajnu ulogu u današnjem društvu.

Nadalje, istraživanjem se pokazalo kako ispitanici imaju naviku posjećivanja školske knjižnice, odgovori o učestalost posjećivanja školske knjižnice su varirali, neki knjižnicu posjećuju i do nekoliko puta mjesečno, manji broj učenika češće, a samo troje učenika napisalo je kako posjećuje knjižnicu nikada, jednom ili dva puta godišnje ili samo kada im treba lektira. Možemo reći kako općenito učenici Gimnazije Požega imaju razvijenu naviku posjećivanja školske knjižnice. Isto tako, navike odlaska u knjižnicu su različite, a najviše učenika odlazi radi posudbe knjiga, što je i očekivani odgovor. Osim toga, pokazalo se kako učenici odlaze u knjižnicu i radi provođenja slobodnog vremena te učenja nakon nastave. Tek manji broj učenika ne odlazi u školsku knjižnicu, a jednako tako manji broj odlazi radi čitanja literature i/ili periodike.

Također, anketni upitnik sadržavao je i pitanja vezana uz Gradsku knjižnicu Požega. Tako se pokazalo da je više od polovine ispitanika učlanjeno u Gradsku knjižnicu Požega, a dio učenika ima želju učlaniti se. Ispitanici koji su članovi Gradske knjižnice Požega, jednako kao i u školsku knjižnicu, najčešće odlaze radi posudbe knjiga. Pokazalo se kako tek nekolicina ispitanika odlazi i sudjeluje u radionicama, promocijama knjiga i susretima s književnicima. Iz ponuđenih odgovora može se zaključiti kako postoje adekvatne aktivnosti namijenjene i prilagođene mladima, ali je odaziv na iste ipak slabiji, postoji, ali bi svakako trebao biti veći te privući značajniji broj mladih. Određeni broj učenika ima naviku odlaska u Gradsku knjižnicu Požega s ciljem učenja i provođenja slobodnog vremena. Od ukupnog broja ispitanika sedamdeset učenika članovi su Gradske knjižnice Požega, a njih dvadeset i pet dalo je svoje odgovore na kojim aktivnostima i radionicama u Knjižnici sudjeluju. Svi odgovori mogu se vidjeti u Prilogu 1, a iako je postojala nekolicina učenika koja se izjasnila kako nije sudjelovala ili se ne sjeća na kojim je aktivnostima sudjelovala, većina odgovora glasila je Noć knjige, čitateljski klub, koncerti, klub Fotkam i slično.

Osim toga, dio pitanja odnosio se na arhivske ustanove. Tako se pokazalo da uvjerljiva većina ispitanika zna kako u Požegi postoji arhivska institucija. Osim toga, većina ispitanika, iako ne uvjerljivo kao na prethodnu tvrdnju, zna da je Arhivski odjel u Požegi sastavni dio Državnog arhiva u Slavonskom Brodu. Gotovo svi ispitanici odgovorili su kako nikada nisu posjetili Arhivski odjel u Požegi, a samo sedam učenika je. Od tih sedam učenika koji su posjetili Arhivski odjel u Požegi, samo njih četvero navelo je kojom prigodom se to dogodilo. Osim toga, dvanaest ispitanika posjetilo je neku drugu arhivsku ustanovu. Na pitanje koju drugu arhivsku instituciju su posjetili odgovorilo je samo troje od dvanaest ispitanik, a od toga su dva odgovora bila da ne mogu navesti, a jedan je odgovor glasilo muzej. Tu možemo uočiti kako su za ispitanike muzeji i arhivi jednake institucije ili barem za jednog ispitanika koji se tako izjasnio. Međutim, to nam govori kako učenici ne prepoznaju jasno da se radi o različitim kulturnim institucijama. Osim toga, pokazalo se kako dvadeset i jedan ispitanik smatra knjižnice i arhive istovrsnim ustanovama. Ti su podaci pomalo poražavajući, ali ohrabrujuća je činjenica da za većinu učenika knjižnice i arhivi ipak nisu istovrsne ustanove. Mnogi su komentari i objašnjenja razlika između tih institucija, a neki od njih glase: „Arhive su papiri neki stari, a knjižnice su knjige i štivo za čitanje“, „Knjižnica je ustanova gdje možemo posuđivati i čitati knjige, a arhiv je mjesto gdje se čuvaju dokumenti.“ te „Arhiv — čuvanje spisa, knjiga, itd. koje su važne, Knjižnica — ustanova iz koje se posuđuje literatura, dok se knjige iz arhiva ne mogu pristupiti od strane bilo koga.“. Možemo uočiti kako učenici imaju razmišljanja i razumiju razliku između knjižnica i arhiva, a iz odgovora se zaključuje kako su im knjižnice pristupačnije, s njima su bolje upoznati dok su arhivi manje poznata mjesta za njih. Isto tako, arhivi su za njih mjesta čuvanja dokumenata, a knjižnice nude više: „Arhivi samo čuvaju dokumente, a u knjižnici se održavaju brojni društveni događaji uz čitanje“ te „U knjižnici postoji više mogućnosti i aktivnosti dok arhiv smatram kao ustanova gdje se ide u obrazovne svrhe tj. samo kako bi se pronašao neki podatak ili nešto proučilo“. Svi odgovori na ovo pitanje mogu se vidjeti u Prilogu 2.

Na kraju anketnog upitnika učenici su mogli dati svoje mišljenje ili poručiti nešto o istraživanoj temi, a odgovori su bili razni te se mogu pročitati u Prilogu 3. Neki od odgovora su: „Smatram da mlade knjižnice ne zanimaju toliko jer sve mogu naći na internetu, ali i knjižnice bi trebale više privući mlade s novijim knjigama i naslovima“, ali i nasuprot tome „Smatram da su arhivi i knjižnice najprecizniji način pronalaska i obrade informacija ključnih za naše obrazovanje, ali

i napredak u životu.“ Nadalje jedan od odgovora bio je „Knjižnice su odlična mjesta za mlade, iako smatram da mnogi ne koriste tu priliku. Za arhive znam jako malo i mislim da je tako kod većine mladih.“ Iz svega do sada napisanog, kao i iz ovih komentara ispitanika, možemo reći kako su učenici Gimnazije Požega dobro upoznati s knjižnicama i uslugama koje pružaju te da većina učenika na neki način koristi usluge školske knjižnice ili Gradske knjižnice Požega. S druge strane, učenici Gimnazije Požega manje su upoznati s djelatnošću arhiva, vrlo mali broj učenika je tijekom svoga obrazovanja posjetio neku arhivsku ustanovu te su im arhivske ustanove uglavnom nepoznanica. Osim toga, možemo zaključiti kako Gradska knjižnica Požega ima razvijene usluge za mlade te se trudi omogućiti niz sadržaja, radionica i programa namijenjenih upravo mladima. Potrebno je pronaći dodatne načine kako mlade privući na sudjelovanje u istima te ih na taj način učiniti aktivnim korisnicima Gradske knjižnice Požega. Kada govorimo o arhivima, potreban je znatniji napor, mnogo zalaganja kako arhivista tako i profesora, zajednička suradnja te upoznavanje učenika s djelatnošću i mogućnostima koje arhiv nudi. Arhivska pedagogija može biti od velike pomoći kako bi se mlade zainteresiralo i uključilo u rad arhivskih institucija. Današnje društvo i svijet u kojem živimo nudi niz mogućnosti te je na knjižničarima i arhivistima da ih prepoznaju, uoče potrebe mladih i tako im pristupe, kreiraju usluge specifično za njih i privuku ih u knjižnice i arhive jer su to mjesta gdje mogu mnogo toga naučiti, dobiti nove izvore znanja te za njih mogu postati mjesta na koja će rado dolaziti i osjećati se dobrodošlo.

6.5. Ograničenja istraživanja

Ovo istraživanje provedeno je samo na srednjoškolskoj razini i to jedino u srednjoj školi gimnazijskih programa u odnosu na cijeli odgojno – obrazovni sustav. Osim toga, provedeno je u jednom mjestu, a koje je manje razvijeno u odnosu na cijelu Hrvatsku. Jasno je da prethodno navedene karakteristike utječu na korisničke potrebe, oblikuju ih te su važne odrednice pri ispunjavanju anketnog upitnika i imaju velik utjecaj na same rezultate. Tako bi primjerice odgovori na ovaj anketni upitnik u drugome gradu, u drugoj srednjoj školi ili usmjerenju, u drugom uzrastu vrlo vjerojatno stvorili drugačiju sliku. Ipak, možemo reći kako unatoč tome što je uzorak mali, te ima određene karakteristike, uvid koji nam rezultati ovog istraživanja daju može poslužiti za neka sveobuhvatnija i veća istraživanja te je dobar temelj i nudi usmjerenje za daljnji rad na ovom

području. Ovo je vrlo važna tema te je potrebno što više sličnih istraživanja kako bi se knjižnice i arhivi približili mladima te postali važna mjesta za njih, a na temelju istraživanja oblikovali svoje ciljeve i poslanja u zajednici u kojoj djeluju.

6.6. Razmišljanja stručnjaka o provedenom istraživanju

U sljedećem dijelu ovoga diplomskoga rada prikazat će se osvrti stručnjaka koji rade u institucijama obuhvaćenim ovim anketnim upitnikom. Tako će svoj osvrt na provedeni anketni upitnik dati školske knjižničarke Gimnazije Požega Ivana Kajinić Čenić i Anamarija Ivčetić, ravnateljica Gradske knjižnice Požega Aleksandra Šutalo te arhivist specijalist Zdeslav Španiček iz Državnog arhiva u Slavonskom Brodu – Odjela u Požegi.

6.6.1. Razmišljanja školskih knjižničarki Gimnazije Požega

Rezultati anketnog upitnika *Razmišljanja i stavovi učenika Gimnazije Požega o knjižnicama i arhivima današnjice* su očekivani. Većina naših gimnazijalca redovito posjećuje školsku knjižnicu radi posudbe knjižnične građe i učenja, ali i provođenja slobodnog vremena i druženja. Možemo iz iskustva slobodno reći da im je to jedno od najdražih prostora koji posjećuju i da poznaju usluge koje im knjižnica može pružiti. Također, većina učenika član je Gradske knjižnice Požega kako bi došli do potrebne literature koju školska knjižnica ne posjeduje (nedostatak financijskih sredstava!) te sudjeluju u raznim događanjima koja Gradska knjižnica organizira, u slobodno vrijeme ili u sklopu izvannastavnih aktivnosti/izborne nastave/sata razrednika. Nažalost, epidemija koronavirusa uvelike je ograničila aktivnosti u knjižnicama i dobili smo dvije generacije učenika (1. i 2. razredi srednjih škola koji su tijekom epidemije velik dio nastave slušali online ili su imali ograničeno kretanje školskim/javnim prostorom) koji knjižnicu ne poznaju dovoljno te se ne snalaze u njoj.

Očekivani su i rezultati razmišljanja i stavova o arhivima. Učenici poznaju osnovne razlike između arhiva i knjižnica, ali većina učenika nikada nije bila u arhivu i ne pozna njihov rad, osim učenika koji su ga posjetili radi potreba nastave ili izvannastavnih aktivnosti (istraživanja u sklopu nekog projekta ili u sklopu izborne nastave i sl.). Svakako bi se arhivi trebali približiti mladima.

6.6.2. Razmišljanje Ravnateljice Gradske knjižnice Požega

Učenici srednje škole (Gimnazija Požega) koji su anketirani u ovom istraživanju prema dobnoj klasifikaciji kakva se provodi u Gradskoj knjižnici Požega najvećim dijelom pripadaju kategoriji mladi (15-17 godina starosti). Na osnovu ranijih iskustva u radu Knjižnice, radi se o najosjetljivijoj dobnoj skupini kad se prati privrženost Knjižnici, sudjelovanje u programima i aktivno članstvo. Zbog toga se u Knjižnici nakon otvorenja nove zgrade (15. ožujka 2021.) povećao broj programa i akcija poticanja čitanja usmjerenih prema mladima u odnosu na prethodna razdoblja. Iz istoga su razloga rezultati ove ankete vrlo korisni i Knjižnici jer ukazuju na opću informiranost mladih o Knjižnici, njihovu percepciju o važnosti knjižnica općenito te odnos s Knjižnicom u smislu aktivnog članstva, praćenja događaja i slično.

U razvoju koncepta nove Knjižnice stručno je osoblje Gradske knjižnice Požega posvetilo posebnu pažnju razvoju novih programa i usluga koji će zajednici ponuditi širok raspon sadržaja za njihovu edukaciju, zabavu i provođenje slobodnog vremena. Stoga su odgovori anketiranih na tvrdnju ***Knjižnice služe samo za posuđivanje knjiga.*** iz kojih je vidljivo da se 68,98% njih uopće ne slaže ili djelomično ne slaže s navedenom tvrdnjom podloga za zaključak da su mladi prepoznali novu Knjižnicu kao mjesto koje nudi puno više od usluge posuđivanja knjiga. Nastavno na to, rezultat od 66,4% ispitanih koji se potpuno slaže s tvrdnjom ***Gradska knjižnica Požega ima dobro razvijene usluge za mlade.*** također doprinosi pozitivnom uvjerenju o uspješno provedenim programskim promjenama, ali istovremeno ostavlja prostor i za razvoj novih programa u skladu s potrebama i očekivanjima mladih. U Gradskoj se knjižnici Požega provode likovne radionice za mlade, foto, video i informatičke radionice, organiziran je Čitateljski klub za mlade te se kod odabira gostujućih književnika, umjetnika i glazbenika, vodi briga i o interesima mladih.

Kad se govori o uslugama Gradske knjižnice Požega, u anketi se iz ponuđene tvrdnje ***Gradska knjižnica Požega omogućuje mi da pronađem literaturu potrebnu za obrazovanje, ali i za slobodno vrijeme, odnosno za ono što me zanima.*** s kojom se 66,4% ispitanih u potpunosti slaže, 20,2% djelomično slaže, a ostatak uglavnom ne slaže, može se zaključiti da su mladi zadovoljavajuće usmjereni prema primarnim izvorima informacija za potrebe svoga obrazovanja te da u slobodno vrijeme posežu i za knjigom. Unatoč tome, u odgovorima na pitanja otvorene forme u anketi jasno su iskazana neka osobna iskustva koja ukazuju da su kod nekih ispitanika jedini izvori informiranja Internet („...***Literaturu tražim na Internetu.***“) Važnost informacijske

pismenosti i razvijanja kritičkog mišljenja kod mladih tijekom srednjoškolskog obrazovanja izrazito je visoka, stoga i školske i narodne knjižnice trebaju provoditi redovite programe i aktivnosti kroz koje se razvija sposobnost prepoznavanja kvalitetnih izvora informacija i njihova kvalitetna primjena.

Odgovori na tvrdnju *Knjižnice su potrebne današnjem društvu*. u kojem se gotovo 90% ispitanih u potpunosti ili djelomično slaže, govori o visokoj osviještenosti mladih o značaju knjižnica u zajednici s obzirom na knjižničnu djelatnost odnosno ono što knjižnica pruža zajednici, ali i pojedincu.

Na pitanje koje provjerava koliko je ispitanih učlanjeno u Gradsku knjižnicu Požega 58,8% ispitanih se izjasnilo da su članovi, 26,9% ispitanih nisu članovi, a 14,3% nisu članovi, ali žele postati. Iz perspektive Gradske knjižnice Požega, radi se o zadovoljavajućoj statistici pogotovo kad se stavi u kontekst programskih i akcijskih aktivnosti koje su provedene nakon otvorenja nove Knjižnice, a bile su usmjerene prema mladima i prema poticanju čitanja odnosno korištenju Knjižnice. Naime, u 2020. godini u Gradsku je knjižnicu Požega bilo učlanjeno ukupno 748 učenika, a u 2021. nakon otvorenja nove Knjižnice, taj je broj porastao za 118%. U 2021. godini ukupno je učlanjeno 1632 učenika. Visok broj upisanih učenika u Gradsku knjižnicu Požega iz Gimnazije Požega koji su bili dio ovog ispitivanja podudaran je s općom statistikom učlanjenih učenika u knjižnicu.

Na pitanje kroz koje doznajemo o razlozima zašto ispitanici dolaze u Knjižnicu također dobivamo odgovore koji su podudarni s općom statistikom iz koje se vidi da najveći broj korisnika u Knjižnicu dolazi zbog posudbe knjiga, dok je manji broj u ukupnom broju dolazaka motiviran praćenjem nekog od knjižničnih programa. Ipak, podatak iz provedene ankete iz kojeg vidimo da 30% učenika u Knjižnicu dolazi radi učenja, 37,1% radi provođenja slobodnog vremena te nešto više od 10% radi radionica, promocija knjiga ili susreta s književnicima također tumačim kao pozitivan odgovor na promjene koje su uvedene u Knjižnici nakon otvorenja nove zgrade, a koje su upravo imale za cilj, među ostalim, ukazati mladima da su Knjižnice ugodna mjesta za boravak i učenje te da nude mladima kulturni program vrijedan pažnje.

U odgovorima na pitanja otvorenog tipa gdje su ispitanici trebali pojasniti razliku između knjižnica i arhiva ili dati svoje mišljenje o ovim ustanovama primjećuje se određena razina nepoznavanja osnovne funkcije rada arhiva pogotovo kad se treba staviti u odnos. Zapažena su i vrlo pozitivna

mišljenja o knjižnicama, što djeluje motivirajuće na daljnji rad posvećen mladima u Gradskoj knjižnici Požega.

Provedena anketa te njezini rezultati izrazito su korisni za daljnje planiranje rada u segmentu rada za mlade i s mladima u Gradskoj knjižnici Požega.

6.6.3. Razmišljanje arhivista arhivskog Odjela u Požegi

Na prvi pogled, jasno je kako su mlađe generacije (učenici srednjih škola), adekvatnije upoznati s građom koje se nalazi i čuva u knjižnicama, nego s arhivskim gradivom i arhivima kao ustanovama. Navedeno ne treba previše čuditi jer je školskim „kurikulumima“ predviđena puno veća povezanost učenika s knjižnicama nego s arhivima, posebno kroz čitanje školskih lektira. Rad na arhivskom gradivu ponekad traži poznavanje posebnih paleografskih vještina i jezika što podrazumijeva višu razinu znanja i vještina koja nisu cjelovito obuhvaćena srednjoškolskim obrazovnim programom.

Srednjoškolci (požeški gimnazijalci) pristojnim dijelom razumiju što je arhivsko gradivo i gdje se i na koji način čuva, ali ono obuhvaća mnogo više od samih „dokumenata“. Arhivi čuvaju različite zbirke fotografija, zemljovida i karata, zvučnih i filmskih zapisa, mikrofilmova, matičnih knjiga, pečata i slično. Upoznavanje srednjoškolaca s radom arhiva valjalo bi provoditi prije svega kroz nastavu povijesti, a posebno od prvih razreda, kada se učenici upoznaju s vrstama povijesnih izvora i pomoćnim povijesnim znanostima. Arhivi kroz različite programe radionica, izložbi, didaktičkih igara i drugih aktivnosti imaju priliku kroz školski sustav predstaviti svoju djelatnost i bogato kulturno i javno blago koje čuvaju. Učenici su dobro upoznati s radom knjižnica i muzeja. Arhiv je važno uključiti kroz nastavne aktivnosti kako bi se srednjoškolci upoznali sa sličnostima i razlikama navedenih ustanova i shvatili na koji način iste mogu poslužiti kao izvor znanja i spoznaja u njihovim istraživanjima, školskim programima ili privatnim interesima.

7. Zaključak

Knjižnice i arhivi iznimno su važne kulturne institucije koje postoje kroz cijelu povijest društva u određenom obliku, iako se njihova uloga i poslanje mijenja kroz vrijeme, njihova važnost i utjecaj je konstantna. Upravo je zato potreban angažirani rad kako bi kao takve institucije bile prepoznate u društvu te kako bi bile važne mladima, kako bi za njih predstavljale mjesta na koje rado dolaze, gdje provode svoje slobodno vrijeme i gdje se osjećaju sigurno i ugodno. Osim toga, jedna od misija narodnih knjižnica i arhiva svakako je obrazovanje te je to područje na kojem treba uložiti dodatne napore kako bi ove institucije bile dio obrazovnih programa u Republici Hrvatskoj. Istraživanjem, odnosno anketnim upitnikom, kojim su se ispitivala razmišljanja i stavovi učenika Gimnazije Požega o knjižnicama i arhivima današnjice želio se dobiti uvid u to kako mlade osobe vide knjižnice i arhive, koliko sudjeluju u aktivnostima i programima koji su im ponuđeni te koja su njihova očekivanja od ovih ustanova. U današnjem društvu potreban je stalan rad na sebi, svojim znanjima i mogućnostima, a knjižnice i arhivi mjesta su neiscrpnih izvora znanja te kao takva nude niz novih mogućnosti. Pokazalo se da su mladi bolje upoznati s radom knjižnica, ali smatraju važnima i arhive. Upravo zato kroz arhivsku pedagogiju trebalo bi raditi na unaprjeđenju arhivske struke te ciljano djelovati na privlačenju mladih u arhivske institucije. Knjižnice uglavnom imaju razvijene određene programe za mlade, ali potrebno je dodatno motivirati mlade na dolazak i sudjelovanje u tim programima. Kako bi knjižnice i arhivi što bolje ispunjavali svoje uloge te bili prepoznati kao mjesto otvoreno i pristupačno za mlade potrebno je povezivanje s drugim institucijama, kao što su škole, gradske vlasti i nadležna ministarstva. Jedino se adekvatnom suradnjom i ciljanim radom osmišljenim prema potrebama mladih mogu postići pozitivne promjene. Možemo reći kako su knjižnice i arhivi vrlo važna mjesta te imaju potencijal za rad s mladima, a tu svoju ulogu trebaju jačati kroz razne programe, uključivanjem u obrazovanje te jačanjem svoje uloge u zajednici u kojoj djeluju.

8. Literatura

1. Buntak, I., 2020. *Narodna knjižnica kao učeća organizacija: primjer Gradske knjižnice Slavonski Brod*. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
2. Đuričić, P., 2018. *Edukativne djelatnosti nacionalnih arhiva u svijetu*. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
3. Garić, A., 2014. *Doprinos arhiva odgoju i obrazovanju*. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
4. *Gradska knjižnica Požega*. Dostupno na: <<https://gkpz.hr/>> [pristupljeno 5. srpnja 2022.].
5. Hofgräff, D., 2016. Arhivska pedagogija kao poticaj zajedničkog rada arhiva i škola. *Life and school: journal for the theory and practice of education = Leben und schule*, LXII(2), str. 279-285.
6. *Hrvatsko arhivističko društvo – Sekcija za arhivsku pedagogiju*. Dostupno na: <<https://www.had-info.hr/sekcija-za-arhivsku-pedagogiju>> [pristupljeno 12. srpnja 2022.].
7. Ivančok Varga, Ž. i Štefok, T., 2021. Topoteka Međimurje u nastavi hrvatskoga jezika i povijesti. U: V. Lemić i T. Štefanac, ur. 2021. *Razvoj publike - Digitalni alati i komunikacijske prakse u baštinskim ustanovama*. Zagreb: ICARUS Hrvatska. Str. 56-59.
8. Lemić, V., 2020. CREARCH projekt. @rhivi, (8), str. 15-16.
9. Milobara, I., 2018. Arhivsko – pedagoške radionice Državnog arhiva u Vukovaru. @rhivi, (3), str. 23-24.
10. Robyns, M., 2001. The Archivist as Educator: Integrating Critical Thinking Skills into Historical Research Methods Instruction. *The American Archivist*, 64(2), str. 363-384.
11. Sabolović-Krajina, D., 2015. Inovativnost u knjižnicama – primjer prakse Knjižnice i čitaonice „Fran Galović“ Koprivnica. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 58(1-2), str. 305-319.
12. Smjernice za knjižnične usluge za mladež, 2009. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
13. Stričević, I. i Jelušić, S., 2010. Knjižnične usluge za mlade: modeli i koncepti. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 53(1), str. 1-34.
14. Stropnik, A., 2013. *Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
15. Sutherland, S., 2003. The Public Library as a Learning Organisation. Na: 69. IFLA-inoj konferenciji, Berlin, 1-9 kolovoza 2003.

16. Štiglec, I., 2021. Digitalna platforma Europeana u hrvatskoj i europskoj obrazovnoj zajednici. U: V. Lemić i T. Štefanac, ur. 2021. *Razvoj publike - Digitalni alati i komunikacijske prakse u baštinskim ustanovama*. Zagreb: ICARUS Hrvatska. Str. 80-82.
17. Vuk, Lj., 2014. Arhivska pedagogija kao dio procesa modernizacije arhivskih ustanova. *Arhivska praksa*, 17, str. 337-353.
18. *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti*, 2019. Dostupno na: <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_02_17_356.html> [pristupljeno 22. srpnja 2022.].

Popis slika

Slika 1: Omjer ispitanika prema spolu

Slika 2: Omjer ispitanika prema razredu koji pohađaju

Slika 3: Omjer ispitanika prema usmjerenju

Slika 4: Omjer odgovora ispitanika na prvu tvrdnju: „Školska knjižnica korisno je mjesto za učenike“

Slika 5: Omjer odgovora ispitanika na drugu tvrdnju: „Školska knjižnica važno je mjesto u mojoj školi.“

Slika 6: Omjer odgovora ispitanika na treću tvrdnju: „Knjižnice služe samo za posuđivanje knjiga.“

Slika 7: Omjer odgovora ispitanika na četvrtu tvrdnju: „Volim posjećivati knjižnicu (školsku ili gradsku) u svoje slobodno vrijeme.“

Slika 8: Omjer odgovora ispitanika na petu tvrdnju: „Gradska knjižnica Požega mjesto je na koje u većoj mjeri idu odrasle osobe.“

Slika 9: Omjer odgovora ispitanika na šestu tvrdnju: „Gradska knjižnica Požega ima dobro razvijene usluge za mlade.“

Slika 10: Omjer odgovora ispitanika na sedmu tvrdnju: „Gradska knjižnica Požega omogućuje mi da pronađem literaturu potrebnu za obrazovanje, ali i za slobodno vrijeme, odnosno za ono što me zanima.“

Slika 11: Omjer odgovora ispitanika na osmu tvrdnju: „Knjižnice su potrebne današnjem društvu.“

Slika 12: Omjer odgovora ispitanika na devetu tvrdnju: „Arhivi služe isključivo za čuvanje starih dokumenata.“

Slika 13: Omjer odgovora ispitanika na desetu tvrdnju: „Arhivi su važne državne i kulturne ustanove koje učenici trebaju upoznati za vrijeme svoga školovanja.“

Slika 14: Omjer odgovora ispitanika na jedanaestu tvrdnju: „Tijekom svoga obrazovanja učili smo o funkcijama, poslanju i ulozi arhiva u društvu.“

Slika 15: Omjer odgovora ispitanika na dvanaestu tvrdnju: „Upoznat/upoznata sam s radom i djelovanjem arhivskih institucija u mome gradu.“

Slika 16: Omjer odgovora ispitanika na trinaestu tvrdnju: „Arhivi su potrebni današnjem društvu.“

Slika 17: Omjer odgovora ispitanika na četrnaestu tvrdnju: „Učenici su bolje upoznati s radom knjižnica nego arhiva.“

Slika 18: Omjer odgovora ispitanika na petnaestu tvrdnju: „Knjižnice i arhivi zanimljiva su mjesta za mlade.“

Slika 19: Omjer odgovora ispitanika na šesnaestu tvrdnju: „Knjižnice i arhivi imaju značajnu ulogu u današnjem društvu.“

Slika 20: Omjer ispitanika prema učestalosti posjećivanja školske knjižnice

Slika 21: Odgovori ispitanika s obzirom na razlog odlaska u školsku knjižnicu

Slika 22: Omjer ispitanika s obzirom na članstvo u Gradskoj knjižnici Požega

Slika 23: Odgovori ispitanika s obzirom na razlog odlaska u Gradsku knjižnicu Požega

Slika 24: Omjer odgovora ispitanika na tvrdnju: „U Požegi postoji arhivska institucija“

Slika 25: Omjer odgovora ispitanika na tvrdnjom: „Arhivski odjel u Požegi sastavni je dio Državnog arhiva u Slavanskom Brodu“

Slika 26: Omjer ispitanika koji su/nisu posjetili Arhivski odjel u Požegi

Slika 27: Omjer ispitanika koji su/nisu posjetili neku drugu arhivsku ustanovu

Slika 28: Omjer odgovora ispitanika na pitanje: „Jesu li za tebe knjižnice i arhivi istovrsne ustanove?“

Prilozi

Prilog 1:

Navedi neke od aktivnosti, radionica ili događanja u Gradskoj knjižnici Požega na kojima si sudjelovao/sudjelovala ili sudjeluješ:

1. Nisam
2. Čitateljski klub
3. Nisam sudjelovala
4. Razredni posjet
5. Koncerti
6. Koncerti, filmske produkcije, izložbe
7. Čitateljski klub Č&Č, Noć knjige, izložbe u knjižnici, predstavljanje knjige "Novac, materino uputstvo za upotrebu"
8. Klub "Fotkam"
9. Čitanje poezije
10. Radionice
11. promocija knjige požeške književnice, izložba radova (fotogalerija) Požeških fotografa...
12. Nisam još sudjelovala, ali planiram se učlaniti u čitateljski klub.
13. Noć knjige, projekt Probudi me,
14. .
15. citanje?
16. Čitateljski klub Gradske knjižnice Požega, knjižnica je bila otvorena 24 sata pa sam provodila vrijeme tamo u koje inače ne bih
17. Ples
18. nisam
19. 0
20. Ne sjećam se.
21. Radionice čitanja
22. nastup s plesom
23. nisam.

24. Književni klub
25. Ništa od navedenog

Prilog 2:

Možeš li objasniti u čemu je razlika između knjižnica i arhiva po tvome mišljenju?

1. .
2. Ne znam
3. Ne
4. -
5. ne
6. Knjižnice sadrže više knjiga, dok arhivi više razne papire itd. Nitko ne ide u arhiv "za zabavu"
7. iskreno nemam pojma
8. Arhiv je ustanova u kojoj se čuvaju važni dokumenti, knjižnica je mjesto posuđivanja i razmjene knjiga preporučenih široj publici...
9. Ne znam ju
10. Knjižnica obuhvaća raznoliku literaturu te je ona jednim djelom mjesto za provođenje slobodnog vremena dok su arhive mjesta gdje se čuvaju važni zapisi te su manjeg opsega
11. ne znam
12. Knjižnice su zanimljivije.
13. Arhiva je primarni izvor znanja, dok je knjižnica sekundarni izvor znanja.
14. knjižnice sadrže knjige a arhivi nešto staro
15. Knjižnice posjeduju knjige a arhive sve dokumente videa...
16. Knjižnica za knjige
17. U knjižnica možemo čitati knjige i provoditi vrijeme, a u arhivima ne.
18. Arhivi su za čuvanje knjiga, a knjižnica je uglavnom za posuđivanje.
19. U knjižnici se nalaze knjige informativne i poučne namjene, a u arhivu dokumentni važni za društvo.
20. Knjižnice su većinom za privatnu upotrebu i zabavne sadržaje, dok arhivi služe za čuvanje dokumentacije i starih slika.

21. U arhivi se samo čuvaju knjige, a u knjižnici ih možeš i čitati i posuđivat.
22. U knjižnici se posuđuju knjige a u arhivi ne
23. Knjižnica pohranjuje zbirke knjiga, a arhivi spise i dokumente.
24. U knjižnici se posuđuju knjige koje je moguće čitati, a u arhivima se knjige čuvaju.
25. U knjižnici se posuđuju knjige pisaca koji mi odgovaraju, dok su arhivi više za traženje povijesnih podataka
26. Arhive su papiri neki stari, a knjižnice su knjige i štivo za čitanje
27. Arhivi sadrže vrijedne dokumente i knjige
28. U arhivima se čuvaju stariji dokumenti i djela te originali objavljivanih djela
29. Knjižnice su mjesta gdje se knjige mogu posuditi a u arhivima se ne mogu.
30. Arhiv je zbirka dokumenata, a knjižnica je skup svega i svačega
31. Knjižnica je ustanova gdje možemo posuđivati i čitati knjige, a arhiv je mjesto gdje se čuvaju dokumenti.
32. Građa knjižnice se sastoji od više beletristike, stručnih i znanstvenih knjiga.
33. Knjižnica je opširnija i ima po nešto iz svakog razdoblja dok arhiv sadržava nešto određeno i vrlo važno, možda i skupocjeno
34. Ne mogu
35. Knjižnice su isključivo za posuđivanje literature i filmova, a arhivi za spremanje i čuvanje važnih dokumenata.
36. U arhivima se čuvaju dokumenti
37. U knjižnici se čuvaju knjige dok u arhivima čuvamo važne povijesne zapise.
38. U arhivima se čuvaju razne stare knjige, zapisi i sl., a u knjižnici se posuđuju.
39. u arhivi se čuvaju stari dokumenti knjige a u knjižnici se nalaze knjige koje se mogu posuđivati
40. Čuvanje knjiga i čitanje
41. Arhivi pohranjuju raznovrsnije materijale
42. Arhiv — čuvanje spisa, knjiga, itd. koje su važne, Knjižnica — ustanova iz koje se posuđuje literatura, dok se knjige iz arhiva ne mogu pristupiti od strane bilo koga.
43. arhiva čuva važnije spise od nekih davnih velikih pisaca
44. Knjižnice sadržavaju knjige raznih literatura, a arhivi sadrže stare knjige koje koriste ljudima da nešto saznaju o prošlosti.

gledati filmove u knjižnici. Arhiv je javna državna ustanova s ograničenim pristupom. Tamo se nalaze gospodarski i politički dokumenti koje treba čuvati. Naš dolazak trebamo najaviti te nas prati arhivar koji zna gdje se što nalazi. Također ne smijemo ništa ponijeti sa sobom već ako je potrebno, i omogućeno, kopirati.

66. Ne znam baš.

67. Knjižnica sadržava razne knjige dok arhiv sadržava povijesno važne dokumente.

68. Knjižnice nude različite mogućnosti za sve uzraste, a arhivi služe očuvanju važnih dokumenata.

69. Knjižnice su mjesta gdje se nalaze knjige poput romana, priča i slično. Arhivi su mjesta za knjige poput zakonika ili propisa.

70. Ne znam

71. U arhivu se čuvaju stariji dokumenti

72. U knjižnici posuđujemo knjige, a u arhivu se čuvaju knjige

73. Knjižnica je mjesto u kojemu se drže knjige za posudbu, a arhiv je mjesto u kojemu se čuvaju stari i vrijedni spisi/knjige/dokumenti..

74. Nisam sigurna.

75. Knjižnice su za posuđivanje modernih i starih knjiga, učenje, ili provođenje slobodnog vremena Arhivi su za čuvanje starih knjiga i važnih dokumenata

76. U arhivu se čuva povijesno važna ostavština, u knjižnicama možemo pronaći djela koja su nedavno izašla i kopije neki starijih

77. Arhiv čuva povijesne stvari

78. U knjižnici se mogu posuditi knjige, a u arhivama se čuvaju stari dokumenti.

79. Knjižnica je mjesto za učenje, posuđivanje knjiga itd., a arhiv čuva dokumente i starije knjige

80. Ne bih znala

81. U arhivama se čuvaju stare knjige

82. Knjižnice su dostupnije

83. u knjižnici se čuvaju sve knjige, a u arhivima važni dokumenti

84. u arhivima se čuvaju neki važni dokumenti

85. na prvi pogled, razliku primjećujemo da se u knjižnici svakodnevno mogu posuđivati knjige, dok se u arhivu čuvaju...

86. ne mogu

87. U Arhivu se čuvaju važni dokumenti i knjige dok se u knjižnici čuvaju sve knjige.

88. U knjižnici se čuvaju knjige, a u arhivi stari dokumenti i slično

89. Knjižnice su namijenjene djeci i odraslima, čitanju te provođenju slobodnog vremena ondje, no u arhivima se čuvaju stari zapisi i knjige te dokumenti kojima nema svatko pristup.

Prilog 3:

Ukoliko želiš navedi svoje mišljenje o knjižnicama i arhivima ili daj svoju poruku na ovu temu:

1. .
2. KNJIGE SU ZAKON👍👍👍!!
3. Isključujući neke mitološke knjige koje napisahu šizofreničari, prilično su knjižnice dobre
4. Knjižnica je odmor za dušu.
5. Knjižnice bi trebale biti dostupne i besplatne svima radi tog što nema smisla platiti članarinu ako bi otišla jednom ili nijednom, a ovako bi i češće išla
6. Smatram da su to izuzetno važne ustanove koje se sve manje posjećuju
7. Dobra je knjižnica, volim ja dobre knjige.
8. Smatram da mlade knjižnice ne zanimaju toliko jer sve mogu naći na internetu, ali i knjižnice bi se trebale više privući mlade sa novijim knjigama i naslovima
9. ne smiju nestati knjižnice i arhivi jer se onda gubi i povijest sto nije dopustivo
10. Knjižnica su odlična mjesta za mlade, iako smatram da mnogi ne koriste tu priliku. Za arhive znam jako malo i mislim da je tako kod većine mladih.
11. Smatram da trebaju biti zastupljeniji, pogotovo kod mladih
12. Sviđaju mi se
13. Ljude, pogotovo djecu, treba upoznati malo pobliže sa arhivima, ali i knjižnicama jer ja sam znam jako malo o tome
14. Trebali bismo češće posjećivati knjižnice.
15. Knjižnice su za mene prigodno mjesto za druženje i kvalitetno provođenje vremena.
16. Knjižnica je najbolja javna ustanova na svijetu, a nadam se da je arhiv isto tako zanimljiv
17. Smatram da su arhivi i knjižnice najprecizniji način pronalaska i obrade informacija ključnih za naše obrazovanje, ali i napredak u životu.

18. Učenici trebaju biti upoznatiji s radom arhiva.
19. U današnjem vremenu se premalo čita, a do knjiga nikad nije bilo lakše doći jer ih se može posuditi a ne samo kupovati
20. Nemam mišljenje
21. sve najbolje
22. Ne znam ništa o arhivima
23. Ne želim
24. Knjižnice su jako korisne, a arhive bi trebali bolje upoznati
25. Smatram da su knjižnice i arhivi važni za obrazovanje ljudi.
26. Mislim da je bitno osvijestiti mlade o važnosti knjižnica jer ondje može svatko naći ponešto za sebe no mnogi nisu upoznati toliko s tim.
27. "Tko je savijen nad knjigom, taj uspravno hoda!":)
28. Obožavam knjižnice!
29. pa nemam neko posebno mišljenje kad ne idem u knjižnicu
30. Vrlo nice :)
31. ne, sori :)
32. Mislim da su vrlo korisne za mirnija druženja i učenja.
33. Ne volim ići tamo. Literaturu tražim na internetu.
34. Knjižnice su odlična mjesta za učenje i razvijanje.
35. -
36. M

Razmišljanja i stavovi učenika Gimnazije Požega o knjižnicama i arhivima današnjice

Sažetak

Knjižnice i arhivi važne su kulturne institucije te bi kao takve trebale biti uključene u život svakog pojedinca, doprinosti obrazovanju, cjeloživotnom učenju i razvijanju vještina informacijske pismenosti i kritičkog razmišljanja. U svijetu u kojem živimo, u kojemu su informacije svuda oko nas te su lako dostupne, vrlo je važno od što ranije dobi učiti o pronalaženju i vrednovanju informacija, a knjižnice i arhivi trebale bi imati vrlo važnu ulogu u tom procesu učenja. Knjižnice su oduvijek pokušavale ispunjavati tu ulogu, a arhivi kroz razvoj arhivske pedagogije pokušavaju učiniti isto. U ovom će se diplomskom radu objasniti koja je uloga i zadaća knjižnica i arhiva u današnjem društvu te koliko su one važne za obrazovanje. U fokusu samog rada su mladi ljudi, srednjoškolci, te knjižnične i arhivske usluge namijenjene toj dobnoj skupini. Osim toga, objasnit će se pojam učeće organizacije te zašto bi knjižnice i arhivi u današnjem društvu trebale težiti tom konceptu te biti takva mjesta. U istraživačkom dijelu ovog diplomskog rada prikazat će se rezultati ankete provedene među učenicima Gimnazije Požega te će se uvidjeti njihova razmišljanja i stavovi o knjižnicama i arhivima današnjice.

Ključne riječi: knjižnica, arhiv, srednjoškolsko obrazovanje, arhivska pedagogija, učeća organizacija

Thoughts and opinions of Gimnazija Požega students about today's libraries and archives

Summary

Libraries and archives are important cultural institutions and as such should be included in the life of every individual, contributing to education, lifelong learning and the development of information literacy and critical thinking. In the world we live in, where information is all around us and are easily accessible, it is very important to start learning from a young age about finding and evaluating information, libraries and archives should play a very important role in this learning process. Libraries have always tried to fulfill this role, and archives, through the development of archival pedagogy, are trying to do the same. This thesis will explain the role and task of libraries and archives in today's society and how important they are for education. The work itself focuses on young people, high school students, and library and archive services intended for that age group. In addition, the concept of a learning organization will be explained and why libraries and archives in today's society should strive for this concept and be such places. The research part of this master thesis will present the results of a survey conducted among students of Gimnazija Požega, and will reveal their thoughts and attitudes about today's libraries and archives.

Key words: library, archive, high school education, archival pedagogy, learning organization